

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Det är mitt arbete att följa barnen”

En studie om montessorilärares arbete under montessoripass

Kristina Mellqvist

Inriktning: LAU 390

Handledare: Ingrid Pramling Samuelsson

Examinator: Agneta Simeonsdotter Svensson

Rapportnummer: VT-15-2920-002

Abstract

Examensarbete inom Lärarprogrammet LP01

Titel:	”Det är mitt arbete att följa barnen” En studie om montessorilärares arbete under montessoripass
Författare:	Kristina Mellqvist
Termin och år:	VT 2015
Kursansvarig institution:	Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap
Handledare:	Ingrid Pramling Samuelsson
Examinator:	Agneta Simeonsdotter Svensson
Rapportnummer:	VT-15-2920-002
Nyckelord:	Montessori, arbetscykel, hjälplista, lärarroll, identifiering, motivation

Syfte och frågor

Syftet med mitt examensarbete är att undersöka vad det är som utmärker montessorilärares arbete liksom hur verksamma montessorilärare tolkar montessoripedagogiken och hur det ser ut i praktiken i deras verksamhet med fokus på de så kallade montessoriarbetspassen. Följande frågeställningar vill jag få besvarade genom min undersökning:

- Vilken betydelse har montessoripedagogiken för hur montessorilärare interagerar med elever under montessoriarbetspassen?
- Hur tolkar montessorilärare sin egen roll i montessoripedagogiken?

Metod och material

I min studie har jag använt mig av två kvalitativa metoder, observation och intervju, en så kallad metodtriangulering. Metoden användes för att kunna belysa uppsatsens område på ett allsidigt sätt genom inledande observationsstudier med fyra montessorilärare under ett arbetspass med efterföljande och kompletterande intervju. Observationerna synliggjorde hur montessorilärarna tillämpar Maria Montessoris teorier kring lärande i integration med elever under arbetspassen. Genom intervjuerna förtydligades montessorilärarnas bild av hur de själva uppfattar sin lärarroll i montessoripedagogiken. Materialet har i huvudsak bestått i anteckningar och inspelningar från observationer och intervjuer liksom relevant litteratur för uppsatsens ämnesområde för att ha en teoretisk anknytning.

Resultat

Resultatet har visat att det finns några betydande områden inom montessoripedagogiken vilka kännetecknar montessorilärarnas arbete under arbetspassen. Områdena är arbetspass, barnet i centrum, barnens arbetscykel och hjälplista vilka kan förankras till såväl montessoripedagogiken som till en del allmängiltiga undervisningsidéer och didaktiska frågor. Resultatet visar även att lärarnas engagemang och inre drivkrafter har varit en gemensam nämnare vilken i sin tur har en positiv påverkan för elevernas prestationer. Uppsatsens resultat kan ha betydelse för verksamma lärare inom montessoripedagogiken där den kan användas som ett underlag för reflektion kring synen på lärarrollen såväl som montessoripedagogiken och dess behov av utveckling inom samtida undervisningsområden.

Förord

Jag som genomfört denna studie är en student från Lärarprogrammet vid Göteborgs Universitet, med inriktning Lärare för tidigare åldrar. Montessoripedagogik är ämnet som genomsyrar uppsatsen eftersom jag fattat tycke för pedagogiken och ville fördjupa mina kunskaper i den.

Arbetet med uppsatsen har varit mycket intensivt och krävande samtidigt som det i slutändan har varit en givande process. För att ge en målande bild av mitt arbete genom uppsatsen skulle jag kunna likna det vid en tur i en berg och dalbana. I uppförsbackarna har det stundtals känts som ett mycket ensamt och påfrestande arbete, medan det i nedförsbackarna har varit ett mycket roligt och tillfredsställande arbete. Jag ser fram emot att arbeta som lärare och fördjupa mig ytterligare i montessoripedagogiken i mitt kommande framtida yrke.

Jag vill passa på att tacka alla medverkande lärare som ställt upp och avsatt tid för observationer och intervjuer, utan er hade jag inte kunnat genomföra denna undersökning. Jag vill även tacka alla lärare som har hjälpt mig med litteratur och svarat på frågor jag haft kring uppsatsens ämne.

Jag vill också tacka min handledare Ingrid Pramling Samuelsson för värdefulla synpunkter och uppmuntran under arbetets gång.

Likaså min syster som i arbetets slutskede bidrog med en stor dos av uppmuntran.

Slutligen vill jag rikta ett alldeles särskilt tack till min man och dotter, för att ni har trott på min förmåga och att ni har låtit mig vara ifred när jag behövt skriva.

TACK!

Göteborg 2015-05-22

Kristina Mellqvist

Innehållsförteckning

Abstrakt.....	2
Förord.....	3
1. Inledning.....	5
1.1 Syfte och problemformulering.....	5
1.2 Frågeställningar.....	5
1.3 Begrepp och nyckelord.....	5
2. Teoretisk anknytning.....	8
2.1 Teoriers inverkan för lärares pedagogik.....	8
2.1.1 Lärares inre och yttre motivation.....	10
2.1.2 Montessoripedagogikens bakgrund.....	10
2.1.3 Arbetspass.....	11
2.1.4 Barnet i centrum.....	12
2.1.5 Barnens arbetscykel.....	12
2.2 Lärarrollen i montessoripedagogiken.....	13
2.2.1 Lärares förmåga att observera.....	13
2.2.2 Lärares förmåga att locka barnens intresse.....	14
3. Design, metod och tillvägagångssätt.....	16
3.1 Metodval/ Material.....	16
3.2 Urvalsgrupp.....	16
3.2.1 Undersökningsgrupp.....	17
3.3 Forskningsetiska överväganden.....	18
3.3.1 Informationskravet.....	18
3.3.2 Samtyckeskravet.....	18
3.3.3 Konfidentialitetskravet.....	18
3.3.4 Nyttjandekravet.....	18
3.4 Genomförande.....	18
3.4.1 Utvidgad studie.....	19
3.5 Avgränsningar.....	19
3.6 Reliabilitet.....	19
3.7 Validitet.....	20
3.8 Analys.....	20
4. Resultat.....	21
4.1 Montessoripedagogikens betydelse för montessorilärare.....	21
4.1.1 Arbetspass.....	21
4.1.2 Barnet i centrum.....	22
4.1.3 Barnens arbetscykel.....	22
4.1.4 Hjälplista.....	23
4.1.5 Bistudie.....	24
4.2 Lärarrollen i montessoripedagogiken.....	24
4.2.1 Lärares förmåga att observera.....	25
4.2.2 Lärares förmåga att locka barnens intresse.....	26
4.3 Samband och gemensamma nämnare.....	27
4.4 Sammanfattning.....	27
5. Diskussion.....	30
5.1 Pedagogisk relevans och slutsats.....	30
5.2 Kritik.....	31
5.3 Förslag till fortsatt forskning samt avslutande ord.....	33
6. Referenser och referenslista.....	34
Bilagor.....	35-39

1. Inledning

I dagens skolor finns det flera olika lärarstilar bland lärare. Under min lärarutbildning har det handlat om att studenterna, de blivande lärarna, själva ska "hitta" sin egen lärarstil genom att omvandla de olika pedagogiska områden som berörts under utbildningen och bilda sin egen uppfattning kring detta. Utbildningen har således inte innehållit några större didaktiska inslag som gett oss som studenter några faktiska riktlinjer eller didaktiska mallar för hur man ska vara eller göra som lärare. Exempel på några av de pedagogiska områden som berörts under utbildningen är bland annat från tidigare pedagogiska forskare Vygotskij, Piaget, Rousseau, Freud, Gardner, Dewey, Fröbel och Montessori. Vid mötet med dessa forskare och deras pedagogiska tankar har jag funnit ett särskilt intresse för Montessoripedagogiken.

I montessoripedagogiken vilken grundar sig på Maria Montessoris filosofi och grundprinciper finns det en tydlig förespråkan om hur lärare bör förhålla sig, i professionen som lärare i en montessoriverksamhet. Mitt första möte med montessoripedagogiken utmärktes just av att jag uppmärksammade montessoriläraren och dennes förhållningssätt gentemot barnen, vilket då var något helt nytt för mig och skiljde sig mot det förhållningssätt jag tidigare sett och har erfarenhet av från min egen skolgång. Om det är något yrke där de flesta människor har en förutfattad mening om hur den i yrket skall vara, så är nog just läraryrket ett sådant yrke eftersom alla i Sverige har gått i skolan och bär med sig sina egna erfarenheter från sina tidigare lärare och deras förhållningssätt. Då jag inte har gått i montessoriskola under min tid i grundskolan, var det en för mig helt ny insikt om hur montessorilärare är och undervisar i skolan vilket skiljer sig på många punkter från den traditionella skolformen och de lärares förhållningssätt. Jag hade hört talas om montessoripedagogiken sedan tidigare, men jag visste inte vilken betydelse montessorilärarna har för pedagogiken i verksamheten liksom för deras elever. Och det var där min nyfikenhet startade vilket var en bidragande orsak till varför jag gjorde delar av min praktik under lärarutbildningen i en Montessoriskola.

Med denna undersökning kommer jag att studera relationen mellan teori och praktik för verksamma montessorilärare.

1.1 Syfte och problemformulering

Syftet med mitt examensarbete är att undersöka hur verksamma montessorilärare tolkar Montessoripedagogiken och hur det ser ut i praktiken i deras verksamhet med fokus på de så kallade montessoriarbetspassen.

1.2 Frågeställningar

De frågeställningar som jag vill få besvarade med denna undersökning är följande:

- Vilken betydelse har montessoripedagogiken för hur montessorilärare interagerar med elever under montessoriarbetspassen?
- Hur tolkar montessorilärare sin egen roll i montessoripedagogiken?

1.3 Begrepp och nyckelord

Här följer några begrepp och nyckelord vilka kan vara bra att förklara redan tidigt i uppsatsen för att få en kortfattad förklaring till en del återkommande ord vilket underlättar läsningen.

Montessorilärare, Lärare som arbetar med montessoripedagogiken med utbildning inom montessoripedagogiken.

Montessoripedagogik, Pedagogiken grundar sig på Maria Montessoris observationer av barn och baseras på respekten för barnet och tron på det kompetenta barnet.

Montessoris grundtankar,

7 grundläggande principer i montessoripedagogiken (hämtade från Cronquist, Språket 1, 2009).

1. Barnet i centrum - individualisering

Undervisningen baseras efter individen och dess olika intressen, förutsättningar, utvecklingsnivåer och inlärningshastighet. Målet för montessoripedagogiken är att eleverna med dess inre lust att lära och utvecklas fostras till ansvarstagande människor som vill samverka frivilligt.

2. Åldersblandning

Montessoripedagogiken förespråkar en undervisning där elever kan lära av varandra och träna samarbete med barn i olika åldrar.

3. Förberedd miljö och rörelse

En montessorilärare har ett ansvar att iordningställa klassrumsmiljön anpassat efter elevernas utvecklingsnivåer samt en möblering anpassat efter elevernas ålder och mognad. Elever ska få möjlighet att utveckla och förfinas sina fin- och grovmotoriska kunskaper.

4. Frihet och ansvar

Det tillämpas en så kallad frihet under ansvar där eleverna får social träning och får lära sig att visa omsorg och ta hänsyn till andra.

5. Arbete

I montessoripedagogiken använder man sig av långa arbetspass, helst på tre timmar utan avbrott, där eleverna får en chans att komma i gång med ett arbete och arbeta efter sin egna arbetscykel.

6. Material

Inom montessoripedagogiken finns ett arbetsmaterial som utvecklas av Maria Montessori för att möta elevernas behov av aktivitet och motorik vilka följer deras mognadsstadier och intresseinriktningar.

7. Pedagogen

Då montessoripedagogiken bygger på elevens självständighet ska pedagogen inte bruka traditionell förmedlingspedagogik då det kan vara ett hinder för barnet. Pedagogens uppgift är att observera, stimulera och handleda sina elever med respekt och tron på det kompetenta barnet.

Montessoripass, är ett vanligt förekommande uttryck eller namn för den tid (undervisning) då elever arbetar med valfritt arbete efter deras egna intresse i enighet med montessoripedagogiken.

Arbetscykel, Maria Montessori kunde genom hennes observationer av barn se ett mönster i deras arbete och beteende under arbetspassen vilket hon kallade för arbetscykel.

Hjälplista, en slags metod där elever kan ställa sig i kö genom att skriva sitt namn på tavlan eller att hänga upp sin namnbricka för att få hjälp av läraren.

Barn, Maria Montessori använde sig av ordet barn istället för elev. För att vara konsekvent kommer jag också att använda benämningen i samband med montessoripedagogikens teorier genom min uppsats.

2. Teoretisk anknytning

I detta kapitel kommer jag inledningsvis att beskriva teoriers inverkan för lärares pedagogik såsom de didaktiska frågorna, de fem undervisningsidéerna samt lärares inre och yttre motivation. Dessa teorier har en pedagogisk betydelse för lärare i allmänhet vilket berörs utifrån ett helhets perspektiv för att senare komma in på montessoripedagogiken. För att få en bakgrund om Maria Montessoris ges en kortfattad beskrivning om montessoripedagogiken och hur den kom till. Detta för att ge läsaren en bättre förståelse för pedagogiken i sin helhet men även för att få en djupare insikt i hur pedagogiken kan tolkas och omsättas i praktiken, eftersom undersökningen grundar sig på de observationer och intervjuer jag gjort med verksamma montessorilärare.

2.1 Teoriers inverkan för lärares pedagogik

Enligt Claesson (2008: 15-16) har större delen av 1900-talets lärarutbildningar innehållit professionaliserande inslag av undervisningsmetodik vilket numera är sällsynt i dagens lärarutbildningar. Claesson menar att det var i samband med att läroplanerna Lpo 94 och Lpf 94 trädde i kraft som de tidigare konkreta anvisningarna om hur undervisning ska gå till togs bort och samtidigt försvann ämnet undervisningsmetodik från lärarutbildningen i Sverige. Vidare förklaras skillnaden mellan didaktik och metodik för att tydliggöra begreppen med förklaringen att didaktiken har utvecklats på en vetenskaplig grund vilket inte metodiken har gjort. Det kan även konstateras att didaktiken, läran om undervisning, kan ses som en specialisering inom pedagogikämnet enligt Claesson (2008: 15-16).

När man diskuterar ämnet didaktik brukar de didaktiska frågorna *vad*, *varför* och *hur* benämnas, dessa kan ses som ett stöd vid lärares planering och utvärdering inför sin undervisning. *Vad-frågan* svarar på undervisningens innehåll där läraren behöver göra ett urval. Claesson (2008: 17-18) förklarar att det numera sällan är läraren själv som bestämmer innehållet då valet oftast sker tillsammans med lärarkollegor och elever. Vidare tydliggörs vikten av att undervisningsinnehållet ska väcka ett intresse hos eleverna, samtidigt som det ska kunna erbjuda eleven en progression i sin utveckling. ”Innehållet bör också väljas så att det skapas ringar på vattnet.” (Claesson 2008: 17). *Varför-frågan* är viktig för läraren eftersom den både kan hjälpa läraren att få ett perspektiv och distansera sig till undervisningen. *Varför-frågan* omfattas av ett vidare perspektiv där politiskt inflytande liksom historiska faktorer påverkar frågan till kritiska och existentiella frågor om undervisningsinnehållet. *Hur-frågan* är den fråga som huvudsakligen behandlar denna undersökning eftersom det handlar om metoder att göra. Hur ska jag som lärare göra för att mina elever ska lära sig? Enligt Claesson (2008: 17) finns det många olika metoder att välja mellan och det är upp till varje lärare att välja en för ändamålet lämplig metod. Carlgren och Marton (2004) menar att hur-frågan tidigare har dominerat det pedagogiska tänket medan vad-frågan ofta har tagits för given bland lärare.

Enligt Claesson (2008: 28-22) är didaktiken inte sällan påverkad av det tidsbundna och politiskt trendiga att göra. Men den didaktiska triangeln där vinkelspetsarna utgörs av elev, lärare och innehåll har emellertid stått sig genom tiderna enligt Claesson (2008) och kan även omsättas till montessoripedagogiken. En lärare behöver därmed en blandning av flera faktorer samt medvetenhet och kunskap om didaktik för att kunna utföra en bra undervisning.

Skolverket (2015-05-15) diskuterar de didaktiska grundfrågorna i en forskningssammanställning där de menar att undervisningsteorier kan vara ett bra redskap för lärarens reflektion vilken hjälper läraren att strukturera och tolka sin undervisning. Teorier kan således ses som handledande funktioner medan praktik består i handlandet och i pedagogiken innefattas båda. Skolverket menar att den didaktiska triangeln kan vara ett förenklat sätt att beskriva dem didaktiska grundfrågorna vilka syftar till att få en förståelse för personer i lärandemiljöer och dess erfarenheter samt deras åsikter om undervisningens innehåll.

Claesson (2008: 23-48) redogör för fem undervisningsidéer vilka är helhet och del, åskådlighet, naturen som förebild, handens arbete och dialog.

Del och helhet, för att elever ska kunna ta till sig kunskaper menar Claesson (2008) att det är viktigt att utgå från helheten framför att börja med att behandla delarna. Börjar man med helheten kan man lättare skapa sig en förståelse för innehållet i ett sammanhang. Vidare understryker Claesson att principen inte endast är en didaktisk idé eller metod att relatera helhet och delar till varandra utan att det finns likheter med hermeneutiken.¹ Sammanfattningsvis kan man säga att det är varje lärares utmaning att lära känna sina elever och dess erfarenheter eftersom varje individ skapar sin egen helhet med hjälp av sin förförståelse.

Åskådlighet, menas vid att lärandet bör vara åskådligt, alltså något som går att se, lyssna eller känna (som åskådare). Åskådlighet i undervisningen kan relateras till den didaktiska vad-frågan, när läraren behöver ställa sig frågan vad som ska vara åskådligt, liksom till hur-frågan, när läraren behöver ställa sig frågan om hur det ska göras åskådligt. Det finns således flera exempel på åskådlighet genom skolans historia där skolplanschen utgör en av dessa hjälpmedel vilka kom att bli viktiga medierande redskap för lärare under början av 1900-talet. Maria Montessori är en av de pedagoger vilken förknippas med åskådlighet genom hennes tillverkning av undervisningsmaterial som lämpade sig för elevers självstudier samt för att öva specifika färdigheter (Claesson, 2008). I det samhälle vi lever i idag, informationssamhället, översköljs vi av åskådlighet genom allt från reklam, böcker, tv, radio till datorer och surfplattor. Liedman (2002) menar att vi trubbas av genom all input vi får idag och riskerar att bli fördomsfulla i tron om att vi "sett allt". Därmed är det troligtvis inte bristen på åskådlighet som är ett bekymmer för lärare utan snarare förmågan att kunna kritiskt välja bland det åskådliga.

Naturen som förebild, är den undervisningsidén om att elever får prova saker för att lära sig på egen hand. Eleverna får på detta sätt lära sig genom sina erfarenheter vilket de inte kan läsa sig till. Läraren har skapat situationer där eleven tillåts att prova sig fram och göra misstag och tänker sig att alla behöver lära sig genom sina egna erfarenheter då det inte går att föreläsa om allt. Det är filosofen Rousseau från 1700-talet som står som förgrundsfigur för detta förhållningssätt. Rousseau menade att en lärare inte behöver skaffa fram något eftersom allt som behövs redan finns i världen (Claesson, 2008).

Handens arbete, står för undervisningsidén om att det behövs rörelse för att kunna lära sig något. Genom att händerna får utföra något praktiskt ska det hjälpa att öka förståelsen och nyfikenheten som i sin tur gör att eleverna ska minnas bättre. Det är Dewey liksom uttrycket "learning by doing" som ofta förknippas med handens arbete vilket ligger nära Deweys pragmatiska hemvist vilken betonar att om något är sant måste det provas i praxis. En pedagogik vilken har inspirerats av undervisningsidén om handens arbete är exempelvis Reggio-pedagogiken.

Dialog, innefattar flera olika typer av samtal, inte bara mellan två personer utan alla former av samtal är inräknade. Monolog står i motsats till dialog där det endast är en som samtalar eller håller i en föreläsning. Således handlar dialog om att vara lyhörd med öppenhet mot medmänniskan där möjligheten till lärande för eleven sker genom samtalet, dialogen med både lärare som med andra elever.

Utöver undervisningsidéernas betydelse för lärare så menar Skolverket att det finns samband mellan de lärare vilka reflekterar över sin lärarstil och dess påverkan för undervisningen då det kan öka elevernas måluppfyllelse när de har skapat sig en förståelse för elevgruppen (Skolverket 2015-05-15). Enligt skolverket har tidigare forskning visat att de lärare vilka reflekterar över och är

¹ Hermeneutiken är läran om tolkning som funnits sedan lång tid tillbaka och använts till t.ex. bibeltolkning samt aktionsforskning (Claesson, 2008: 26).

² Forskarna Jean Itard (1775-1838) och Edouard Séguin (1892-1880) hade tillsammans utvecklat material för att träna

medvetna om olika lärtilar, har en större benägenhet att anpassa sin undervisning efter sina elevers behov vilket i sin tur kan generera i bättre undervisningsresultat.

Enligt Arfwedson (1998) finns det olika antaganden av filosofisk natur samt natur ur perspektivet livsåskådning. Därmed kan varje modell beskrivas i olika steg från den konkreta undervisningen till den didaktiska nivån och slutligen de övergripande antagandena. Antagandena kan bland annat handla om vilka tankar man har om människan och dess natur som levande varelse under utveckling liksom hur relationen mellan samhälle och om samhällets behov bör se ut. Arfwedson (1998) nämner vetenskapsorienterade, bildningsteoretiska, reformpedagogiska och det undervisningsteknologiska som fyra exempel på undervisningsmodeller. Gemensamt för reformpedagogiska modeller är att de opponerar sig mot traditionell skolundervisning då de anser att elevens fria utveckling inte ges tillräckligt med utrymme och erbjuder således nya synsätt på undervisning. En modell som kan räknas till reformpedagogiken är montessoripedagogiken (Arfwedson, 1998).

2.1.1 Lärares inre och yttre motivation

För lärare är det en betydande faktor att man hittar motivation för att kunna uppnå lust i sitt lärande. Jenner (2004) fastslår att motivationsbegreppet kan definieras på olika sätt. Med ett kognitionsteoretiskt perspektiv på motivation kan begreppet delas upp i tre olika delar.

Den inre motivationen är den första delen vilken utgår från lärarens handlingsätt och uppträdande har som mål att framkalla positiva känslor hos individen såsom glädje, stolthet och självförverkligande.

Den yttre motivationen och andra delen utgår från hur vägen mot målet belönas och värderas av människor i omgivningen i form av höga betyg, goda referenser eller lön.

Den tredje delen är en slags kombination av lärarens självförtroende, drivkraft och måluppfyllelse. ”En inre drivkraft, grundad i behov, önskingar eller förväntningar utlöser beteenden eller handlingar riktade mot vissa mål, som kan vara yttre eller inre” (Jenner, 2004:42). I motivationsprocessen har sociala faktorer, värderingar och personlighetsdrag liksom lärares tidigare erfarenheter och upplevelser en betydande roll. Enligt Jenner (2004) har lärare en avgörande betydelse för att skapa en bestående motivation hos sina elever.

Folkesson et al. (2004) resonerar kring faktorer med påverkan för individuellt och kollektivt lärande i boken *Perspektiv på skolutveckling*, där de framhäver att utmaningar och dilemman är något som kännetecknar skolutveckling. Vidare förespråkas en kontinuerlig reflektion bland lärare och skolledning vilken kan vara en plattform för att bygga en gemensam samsyn på läraruppdraget. Författarna betonar vikten av att se kompetensen som en dynamisk process med innebörden att verksamhetens lärare är i en ständig utveckling där är viktigt att kompetensen förnyas kontinuerligt. Samtidigt förklaras det att lärare eller pedagogiker aldrig kan bli färdigutbildade eller fullkomliga liksom att förändring i lärandet kan innebära en risk för yrkesidentiteten. Därmed krävs det en medvetenhet om sitt eget tänkande och agerande för att det ska kunna ske någon förändring (2004: 18).

2.1.2 Montessoripedagogikens bakgrund

Hur kom montessoripedagogiken till? För att besvara frågan får man leta sig tillbaka så långt som till slutet av 1800-talet. Det var då Maria Montessori föddes den 31 augusti 1870 i Italien, och växte upp i en familj med framgångsrika och högutbildade föräldrar. Maria Montessori började läsa medicin för att utbilda sig till läkare trots att det inte var ett accepterat yrke för kvinnor under denna tid. 1896 tog Maria Montessori examen som den första kvinnliga läkaren i Italien och arbetade därefter med att studera mentalt handikappade barn tillsammans med ett forskarlag (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds 1997: 11-17). Maria Montessori såg att barnen fick för lite stimulans vilket hon ville ändra på och prövade därför några av Jean Itard och Edouard Séguins

idéer.² Resultaten gick över förväntan och det var då idén om att låta normalbegåvade barn få arbeta med samma typ av material föddes. 1907 blev Maria Montessori ansvarig för ett daghem i ett slumområde i Rom som kallades Casa dei Bambini vilket betyder Barnens hus. Här fick de normalbegåvade barnen själva välja vad de skulle göra och hur länge i en iordningsställd miljö. Maria Montessori var mycket noggrann med att observera och dokumentera de storartade resultaten vilka snart kom att bli vida kända. Maria Montessori fick åka runt om i världen för att utbilda andra lärare och hålla i kurser för att sprida sina idéer och därmed var Montessoripedagogiken född (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds 1997: 11-17). Maria Montessori formulerade sin filosofi och undervisningsmetod för över 100 år sedan utifrån att sätta barnet i centrum liksom Froebel, Rousseau och Pestalozzi tidigare hade framfört i sina forskningar och arbeten. Montessoripedagogiken är således en pedagogik som bygger på Maria Montessoris observationer av barn och bygger på tron om det kompetenta barnet. Inläringen ska följa barnens utvecklingsstadier och i ett montessoriklassrum finns det ofta en mängd olika montessorimaterial som ska hjälpa barn att befästa sina kunskaper (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds 1997: 18-21).

2.1.3 Arbetspass

Maria Montessoris pedagogik bygger på att en särskild hänsyn ska tas till stimulans och respekt för den enskilda människan och dennes frihet. Med frihet menade Maria Montessori att den skulle vara inom tydliga ramar. Självklart är inte barnet fritt att göra precis vad det vill när som helst, men genom att barnet vet vad det får och inte får göra ges barnet en valmöjlighet att röra sig fritt i sin miljö liksom att välja vad och hur länge det ska lära sig. Montessori menade att barn ska få vara med och bestämma uppläggningsen av arbetet och arbeta med en uppgift så länge de vill och behöver. På så vis får barnet möjlighet att repetera uppgiften så länge den önskar. Enligt Montessori handlar det om respekt för individen att inte ha hela dagen bestämd efter ett schema, utan istället bör man ha en bestämd start och sluttid innan det är tid för lunch. Detta kallas för ett arbetspass (Signert, 2000).

Under ett arbetspass kan det fria valet, vilket enligt Montessori är en av de högsta mentala processerna, ta vid. Samtidigt är det egentligen först när ett barn är medvetet om sitt behov av övning och utveckling som det kan sägas välja fritt. Vidare har barn en så kallad inre känslighet som visar sig i det fria valet och det är när barn fått förmågan att koncentrera sig som det är lyckligt enligt Montessori (1992).

Montessori menade att ett ideal för ett arbetspass består av tre timmar för att barnet ska hinna med att arbeta ostört så lång tid som möjligt och därigenom bygga upp och hitta sin egen arbetscykel och koncentrationsnivå. Under arbetspassen kan barnen vara aktiva och bygga upp strukturer i sitt inre, då de bygger upp sig själva vilket Montessori kallade för arbete. Följaktligen finns det stora skillnader mellan barns och vuxnas arbete. Vuxnas ambition med arbete är oftast för ett yttre mål såsom att arbeta för att tjäna pengar eller att städa för att det ska bli fint. Barn arbetar snarare tvärtom, för att erövra en inre kompetens och för att det är roligt. Montessoripedagogiken ska liksom i alla skolverksamheter följa Skolverkets läroplaner för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011, Lgr11, som säger att undervisningen ska utgå från barnets behov men inom en tydlig struktur (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds 1997).

² Forskarna Jean Itard (1775-1838) och Edouard Séguin (1812-1880) hade tillsammans utvecklat material för att träna och stimulera olika sinnesfunktioner med mentalt handikappade barn (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds 1997)

2.1.4 Barnet i centrum

Om Montessoripedagogiken skulle sammanfattas med en endaste mening så skulle den lyda: "Följ barnet" (Hedlund, 1995: 8). Med andra ord ska montessoripedagogiken utgå från varje barns individuella behov med själva barnet i fokus, barnet ska vara i centrum. Enligt Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds (2008: 67-68) bygger montessoripedagogiken på barnets psykiska utveckling och grundar sig på Maria Montessoris egen forskning och observationer av barn. Arbetscykeln är central för montessoripedagogiken där barnen får tid att välja fritt bland arbeten i klassrummet och bygger därmed upp en individuell arbetscykel.

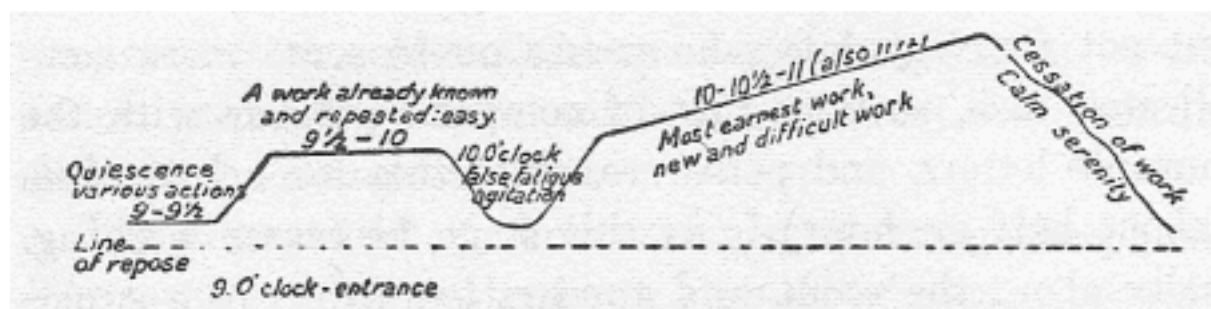
Inläringen inom montessoripedagogiken ska utgå från helheten och därefter arbetar sig barnet vidare mot detaljkunskapen. Barnen får på så vis en (för)förståelse för att allt hör samman och delarna är inte fristående helt skilda från varandra. Ett exempel på ett arbete, med barnet i centrum, är då barnen arbetar med världskartan då de börjar med att titta på jordgloben följt av världskartan, världsdelar, världshav, länder och deras flaggor och slutligen för de lära sig om sin hemstad eller hembygd. Man går från det stora världsalltet till den lilla människan, där barnet är i centrum (Hedlund, 1995). Detta exempel knyter an till en av tidigare nämnda fem undervisningsidéer (se s. 9). Att gå från helhet hjälper barnen att få förståelse i ett sammanhang vilket är en central del inom montessoripedagogiken.

2.1.5 Barnens arbetscykel

I Montessoripedagogiken strävar man efter att barn ska känna en frihet i att kunna välja arbete och själv välja hur länge man vill arbeta med en uppgift. Det är genom arbetscykeln som friheten under montessoripassen är så viktig för att barn ska kunna upptäcka och utveckla sin egen arbetscykel vilken kan liknas vid en koncentrations- eller arbetskurva. Barnet ska kunna välja arbete fritt efter dess egna förkunskaper, behov och intressen (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds 2008: 67-68). En arbetscykel kan delas upp i mindre delar eller faser såsom förberedelsefas, koncentrerad arbetsfas och slutligen en bearbetnings- eller avslutningsfas.

Vid Maria Montessoris observationer upptäckte hon att alla barn hade sitt sätt att arbeta på, men att kurvan för arbetet såg lika ut för alla barn och det var detta hon kallade för en arbetscykel. Montessori kunde se att barn i förberedelsefasen gick omkring innan de valde ett lätt arbete att börja arbeta med. Därefter upptäckte hon att barn ofta hade en så kallad "falsk trötthet" där de var okoncentrerade och oroliga. Men enligt Maria Montessori är detta vad hon kallade för en slags naturlig förberedelse inför nästa arbete vilket kommer att vara ett svårare arbete som barnet sedan är helt uppslukat av, större delen utav tiden (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds 2008: 67-68). Här menade Maria Montessori att det är viktigt att läraren lämnar barnet ifred och inte stör dess koncentration i arbetet. Barn ska få utrymme att arbeta färdigt och avsluta sitt arbete för att kunna känna sig tillfredsställd med de nya kunskaper som har inhämtats genom arbetet. För varje avbrott som sker under denna tid hindrar det barnet i sin arbetscykel för att kunna gå vidare till ett svårare arbete, enligt Maria Montessori (Signert 2000: 45). Vidare menade Maria Montessori att den "falska tröttheten" kommer att bli allt kortare och så småningom försvinna helt då arbetsperioderna tar vid och blir längre för att barnet nu har lärt sig att följa sin inre drivkraft. I en montessoriverksamhet är det därför viktigt att montessoriläraren inte avbryter barnens aktiviteter. Barnen bör därför själva kunna bestämma när de vill äta sin frukt framför att ha en gemensam fruktstund liksom att en samling bör ligga i slutet av arbetspasset, allt för att inte störa mitt i barnens arbeten (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds, 2008: 67-68).

Nedan visas en bild på en kurva för "Whole class at work" med vilken Montessori kunde visa barnens generella arbetscykel under ett montessoripass (Montessori 1965: 96-109).

2.2 Lärarrollen i montessoripedagogiken

Montessoriläraren ska verka som en handledare och ha en mer tillbakadragen roll. Detta för att hjälpa barnet att komma vidare genom att observera barnet och följa dess olika utvecklingsstadier som det befinner sig i (Signert 2000: 101-102). Den förberedda miljön är en av lärarens viktigaste uppgifter eftersom det har stor påverkan för barnen. Det är lärarens uppgift att se till att det är ordning, välvårdat och komplett bland montessorimaterialen då läraren verkar som en länk mellan barnet och omgivningen och ska uppmuntra, inspirera och locka barnen till arbete (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds 2008: 112-114).

Då en montessorilärare uppträder genom en mer tillbakadragande och avvaktande roll framträder barnets frihet vilken är central för montessoripedagogiken. Barnet ska ges frihet i att välja arbete bland sådant arbete eller material den sedan tidigare fått presenterat för sig. Barnet ges frihet i att kunna upprepa ett arbete så många gånger det önskar samt kunna avsluta arbetet när det vill. För att barnen ska kunna arbeta självständigt under montessoripassen behöver montessoriläraren planera och se över innehållet för arbetspassen.

Enligt montessoripedagogikens grundtankar bör montessoriläraren dela in undervisningen i tre delar. I den första delen bör montessoriläraren inledningsvis arbeta för att skapa ett intresse som gör att barnen vill arbeta vidare med det som läraren har berättat om, på egen hand. Varje läsår berättar montessoriläraren om någon av "De fem stora lektionerna" där helhetsperspektivet samt det historiska perspektivet är viktigt.³ I den andra delen ska montessoriläraren ge barnen tid att arbeta när intresset är väckt så att barnen kan koncentrera sig på sitt arbete. Montessoriläraren bör inte störa barnet under denna tid eftersom det kan hindra barnet att utvecklas i sin arbetscykel. I den tredje delen menade Maria Montessori att montessoriläraren behöver samtala med barnen om deras arbete och göra dem medvetna om vad de vet. Montessori förespråkade att barnen fick reflektera över sitt eget lärande samt berätta om sina kunskaper för sina kamrater (Signert 2000: 45).

Det är när man skall delge någon annan sina kunskaper, som man blir medveten om vad man kan och vad man behöver lära sig mer om. (Signert 2000: 45)

2.2.1 Lärarens förmåga att observera

Maria Montessori menade att läraren ska observera det enskilda barnet samtidigt som att det är viktigt att man som vuxen förbereder sig noggrant innan undervisningsarbetets början. Montessoriläraren bör ha kunskap om barns utveckling, barns olika sätt att lära sig, kunskap om de

³ "De fem stora lektionerna" består av en slags föreläsning med olika teman såsom universum, jorden, människan, kommunikation (alfabetet) och teknologi (matematik), (Signert 2000: 101-102).

olika materialen och kunna utveckla sin förmåga att observera (Montessori 1976: 94-101). Om läraren är för dominant i klassrummet blir hon till ett hinder för barnen. Montessori talade om en inre utbildning eller andlig förberedelse av läraren där man som lärare bör rannsaka sig själv.

Även om förhållandet mellan barnet och läraren ligger på ett andligt plan, kan en lärare finna en mycket bra förebild för sitt beteende i det sätt på vilket en god betjänt tjänar sin herre. (Montessori 1987: 244)

Montessori menade således att en lärare bör vara en blandning av vetenskapsman, betjänt och helgon. En vetenskapsman som observerar och överför goda idéer till barnen. Ett helgon som genom kärleken till barnet tror på den inre godheten hos varje barn och förundras över allt de kan uppnå. En betjänt som ska tjäna barnets själ och alltid finnas till hands och vara beredd att hjälpa barnen.

Under ett arbetspass förväntas montessoriläraren att hela tiden observera barnen samtidigt som hon noterar deras koncentration och abstraktion med mera. Det är viktigt att montessoriläraren är observant och följer barnets gradvisa utveckling för att kunna presentera ett nytt material vid exakt rätt tillfälle (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds 2008: 151). Montessoriläraren observerar för att kunna presentera rätt material vid rätt tillfälle för rätt barn genom att visa material som kan väcka barnets intresse och lust för arbetet. Montessori förklarar att man som lärare inte bör ingripa direkt vid alla situationer utan vänta, och observera barnen då det arbetar och är koncentrerat. Med observation menade Montessori att den vuxne ska observera utan att ingripa, och inte gå till barn som inte behöver det. Då störs barnet i sin koncentration i arbetet. All onödigt stöd är ett hinder i barnets utveckling (Montessori 1976: 94-101).

Lärarens uppgift är inte att tala utan att ställa i ordning en ändamålsenlig miljö som stimulerar barnen att ta till sig kunskaper och öva sig i olika färdigheter. (Montessori 1987: 19)

2.2.2 Lärarens förmåga att locka barnens intresse

En montessorielärares uppgift är att väcka elevernas intresse för olika ämnen genom att inspirera och vara en länk mellan eleverna och materialen (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds, 2008: 150-152). Montessori tydliggör vilka en montessorilärares olika uppgifter är, vilket börjar med att läraren måste förbereda sig genom att ha kännedom om materialen för att kunna visa dem för barnen. Sammanfattningsvis består montessorilärares uppgift i att få barnen att börja koncentrera sig vilket till en början upptar all lärarens energi som senare kommer att förändras i de kommande stadierna (Montessori 1987: 240-248). I första stadiet är lärarens huvuduppgift att förvalta omgivningen bestående i att värna om och skapa nya material. Det andra stadiet handlar om hur läraren ska uppträda mot barnen. Montessori menade att en lärare måste locka barnen, på ett förföriskt, uppiggande och inbjudande sätt.

Arbeta med barnen, uppmuntra och beröm dem allihop på ett lätt och angenämt sätt! (Montessori 1987: 242)

Montessori menade att en förberedd miljö i montessoriklassrummet lockar barnen till att engagera sig i aktiviteter som är verklighetsförankrade. Montessori utvecklade därför material som ska locka barnen till meningsfulla aktiviteter för detta ändamål och menade att barnets önskan om att få arbeta är en viktig insikt. Insikten är viktig eftersom att det är så barnet organiserar sin personlighet och det finns således inget som kan ersätta detta arbete (Montessori 1976: 168-178).

Människan bygger upp sig själv genom att arbeta, arbeta med sina händer, men så att de blir ett verktyg för hennes jag, organ för hennes individuella förstånd och vilja, vilka gör sina egna experiment i sin omgivning. (Montessori 1976: 169)

Montessori menade att det främsta verktyget för barns utveckling av sina sinnen utgörs av de framtagna sinnestränande materialen. Dessa material ska locka barnet till självständig aktivitet då det inte är lärarens roll att fylla ett barn med kunskap och egenskaper med hjälp av föremål. Montessoriläraren ska därför samverka tillsammans med många olika föremål i barnets utbildning. Föremålen, materialen, är en hjälp för barnet och det kan själv välja och sysselsätta sig med det som passar barnets intresse eller behov. Det är på så vis som dessa föremål eller material blir till ett s.k. utvecklingsmedel (Montessori, 1998: 111-116). I likhet med undervisningsidén om handens arbete får barnen på detta sätt utföra något praktiskt vilket sätter deras lärande i ett praktiskt sammanhang och därmed ökar förståelsen.

3. Design, metod och tillvägagångssätt

I detta avsnitt redogör jag för undersökningens metodiska upplägg och genomförande vilket presenteras under olika rubriker. Avsnittet inleds med metodval och material följt av urvalsgrupp samt en sammanfattande presentation av urvalsgruppen. Vidare beskrivs forskningsetiska överväganden samt vilka av dess krav jag har tagit hänsyn till i studien. Avslutningsvis redogör jag för hur insamlingen av studien har genomförts och analyserats.

3.1 Metodval och material

Metoden för min studie har varit en kombination av två kvalitativa metoder, nämligen observation och intervju. Denna kombination benämner Stukát (2011: 41-42) för metodtriangulering vilket han menar kan belysa området på ett mer allsidigt sätt liksom att det ger forskningen en ökad validitet. Därmed består mitt metodval av inledande observationsstudier med fyra verksamma montessorilärare under montessoripass som sedan följdes av kompletterande intervjuer. Intervjuerna grundades på min intervjuguide samt resultat från respektive observation. Syftet med mitt metodval har varit att tolka och förstå den empiri som framkommer genom observationer och intervjuer (Stukát 2011: 41-42).

Observationerna svarar för *hur* montessorilärarnas förhållningssätt tar sig uttryck i praktiken. Intervjuerna svarar för *hur* och *vad* Montessorilärarna själva uttrycker om sitt förhållningssätt till montessoripedagogiken.

Materialet för undersökningen har i huvudsak bestått i mina anteckningar och inspelningar från observationer och intervjuer med fyra montessorilärare. Jag har även undersökt litteratur som berör undersökningens ämnesområde med syftet att ha en teoretisk förankring för att kunna använda det i analysen. En närmre presentation av litteraturen har gjorts i kapitlet om teoretisk anknytning (se s. 8-15).

3.2 Urvalsgrupp

För min studie har jag valt ut montessorilärare verksamma i och runt Göteborgsområdet. Samtliga lärare i studien var verksamma i grundskolans tidigare år, åk. F-2 för att undersökningen ska få ett så likvärdigt utgångsläge som möjligt. Min utbildning har inriktningen Lärare mot tidigare åldrar, vilket innebär åk. F-6 och jag valde att begränsa urvalsgruppen till lärare i lågstadiet, åk. F-2, för att det skulle vara genomförbart med tanke på tidsramen för examensarbetet. I studien ingick fyra kvinnliga lärare, med olika bakgrunder och erfarenheter i yrket. För att värna om lärarnas anonymitet har jag gett dem fingerade namn i enlighet med vetenskapsrådets forskningsetiska principer (se 3.4 Forskningsetiska överväganden sid. 14), med följande namn: Anneli, Catrin, Sara och Ulrika.

Urvalet av respondenter har påverkats av tidsaspekten då jag inte lagt någon möda på att försöka leta efter manliga montessorilärare, för att inte endast ha samkönade montessorilärare i min studie. Läraryrket är generellt fortfarande ett kvinnodominerande yrke, och det hade ur den aspekten således även varit ett tidskrävande arbete om jag skulle söka efter en manlig montessorilärare. Andra faktorer jag haft i åtanke vid arbetet med min urvalsgrupp för undersökningen har varit följande punkter:

- Respondenterna ska bestå av montessorilärare verksamma i olika kommuner.
- Montessorilärarna ska representera sin verksamhet i både kommunal- och fristående verksamhet.
- Montessorilärarna ska ha olika typer av montessoriutbildning.

Varför har dessa punkter varit viktiga? Punkterna har varit betydande i min urvalsprocess för att jag vill visa på den omfattning av montessorilärare och montessoriverksamheter som representeras i landet och ha merparten inkluderade i undersökningen för att visa på en större tillförlitlighet. Det

var inte alla tillfrågade lärare som var intresserade av att delta i studien, vilket är helt frivilligt (se 3.4 Forskningsetiska överväganden sid. 17).

3.2.1 Undersökningsgrupp

Undersökningsgruppen för min uppsats har bestått av fyra montessorilärare vilka motsvarar de ovanstående faktorer jag haft i åtanke vid urvalsprocessen. Montessorilärarna är verksamma i skolor med montessoripedagogiskinriktning, representerade från tre olika kommuner och representerar både kommunal- och fristående skolverksamheter.

Montessorilärarna skiljer sig åt på så vis att de har olika montessoriuutbildningar. Det finns flera utbildningar med olika bakgrund, innehåll, mål och metoder för att bli Montessorilärare. Svenska Montessoriförbundet utfärdar efter genomförd och godkänd examination ett NAMEX-diplom, vilket kan ses som ett nationellt godkännande som har tillkommit för att säkra kvalitén på de olika utbildningar som finns inom montessori (Montessoriförbundets hemsida, 2015, 12 maj).

Det finns även en så kallad auktorisation vilken Montessoriförbundet utfärdar för skolor som ansöker och uppnår de villkor som krävs för auktorisationen som fungerar som en kvalitetssäkring (Montessoriförbundets hemsida, 2015, 12 maj). Auktorisationen innebär att skolan uppfyller de krav som Svenska Montessoriförbundet har för att vara en auktoriserad montessoriskola. Kraven består bl.a. i att personalen ska vara montessoriuutbildad och ha en s.k. NAMEX examen (se Bilaga 3, Sammanfattning av villkor för auktorisation 2015-2016, för gällande krav). Det finns därmed inga hinder för att en skola ska kunna kalla sig för en montessoriskola utan denna auktorisation.

Vidare följer en presentationsgenomgång av de intervjuade montessorilärarna och dess skolor där de är arbetar för tillfället vid min undersökning.

Anneli

Montessoriläraren Anneli har en 3-årig montessoriuutbildning och har NAMEX. Anneli har arbetat i 13 år som montessorilärare i lågstadiet. Anneli arbetar på en fristående skola med montessoriverksamhet för barn 3-16 år, förskola och F-9. Skolan har tidigare varit auktoriserad enligt Montessoriförbundets villkor, men är inte auktoriserad när jag gör min undersökning.

Catrin

Montessoriläraren Catrin har montessoriuutbildning från Universitetet på 40 hp samt några olika montessorikurser. Catrin är utbildad grundskolelärare med lärarlegitimation och har arbetat som lärare i grundskolan med traditionell undervisning i 2 år samt arbetat som montessorilärare i grundskolan i 8 år på en kommunal skola med montessoriverksamhet för barn 6-16 år, F-9. Skolan är inte auktoriserad enligt Montessoriförbundets villkor.

Ulrika

Montessoriläraren Ulrika har en 1,5-årig montessoriuutbildning och har NAMEX. Ulrika är utbildad grundskolelärare med lärarlegitimation och har arbetat som montessorilärare i 17 år. Ulrika arbetar på en fristående skola med montessoriverksamhet för barn 1-16 år, förskola och F-9. Skolan har tidigare varit auktoriserad enligt Montessoriförbundets villkor, men är inte auktoriserad när jag gör min undersökning.

Sara

Montessoriläraren Sara har en 2-årig montessoriuutbildning och är utbildad förskolelärare samt grundskolelärare med lärarlegitimation. Sara har arbetat som montessorilärare i grundskolan i 13 år och arbetar på en fristående skola med montessoriverksamhet för barn 3-12 år, förskola och F-5. Skolan är auktoriserad enligt Montessoriförbundets villkor på auktorisation.

3.3 Forskningsetiska överväganden

För att visa etiskt hänsynstagande vid tillfrågandet av intervjupersoner har jag följt vetenskapsrådets forskningsetiska principer och förhållit mig till dem fyra grundprinciperna: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002). Undersökningen har inte haft fokus på elever förutom den faktorn att se till hur lärare förhåller sig (till elever) under montessoripass varför jag inte lämnat någon förfrågan eller information till föräldrar i enighet med Vetenskapsrådets regler och riktlinjer (Vetenskapsrådet, 2002).

3.3.1 Informationskravet

Forskare har som krav att informera undersökningsdeltagare om forskningsuppgiftens syfte liksom att upplysa deltagare om att deltagandet är frivilligt. Denna information har givits till berörda lärare då de blivit tillfrågade om att medverka i studien. Likaså har deltagarna fått information om att deltagandet sker med fullständigt anonymitet för såväl individ som för klassen och skolan.

3.3.2 Samtyckeskravet

Innan observation och intervju skedde informerades de berörda lärarna om min undersökning liksom att de när som helst kunde välja att avbryta deras medverkan. Lärarna fick skriva på det dokument jag utformat för "Medgivande för deltagande i undersökning" (se Bilaga 1).

3.3.3 Konfidentialitetskravet

Svaren jag fått genom mina genomförda intervjuer liksom personuppgifter och skolinformation har behandlats konfidentiellt. Varken lärarnas eller skolornas namn har angivits. Jag har följt Vetenskapsrådets rekommendationer om hantering och lagring av anteckningar och inspelningar, vilka endast finns i min ägo som författare till denna uppsats.

3.3.4 Nyttjandekravet

Jag är införstådd i principerna gällande hur mitt insamlade material endast får användas till forskningsändamål och inte kommersiellt bruk.

3.4 Genomförande

I arbetet med genomförandet av undersökningen och metodval har jag tagit hjälp av Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wägners *Metodpraktikan* (2012) samt Stukåts *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap* (2011). Jag har således valt att använda mig av en kvalitativ metod bestående av observationer samt intervjuer med verksamma montessorilärare.

Urvalet har bland annat skett via personlig kontakt med lärare men sedan har jag även tagit kontakt och skickat ut förfrågan via mail till andra montessoriskolor vilket till sist resulterade i fyra deltagande lärare.

Observationstillfällena försiggick under ett montessoripass vilket valdes av läraren för att visa hänsyn samt att kunna vinna tillträde till miljön liksom Esaiasson et al. (2012: 308) tar upp⁴. I första kontakten med lärarna hade jag gjort anspråk på att få närvara och observera vid ett vanligt montessoripass där jag skulle observera lärarnas förhållningssätt, detta för att lärarna skulle få en liten aning om vad som väntade. Vid observationerna satt jag på en något avsides plats för att inte påverka situationerna som utspelades mer än nödvändigt för att observationen skulle kunna göras i ett naturligt avgränsat sammanhang (Esaiasson et al., 2012: 308). För att samla in data använde jag mig av ljud- och videospelning som ett stöd till mina skriftliga anteckningar eftersom det kan vara svårt att hinna med att anteckna allt som sker som ensam författare till uppsatsen. Vid

⁴ Inom montessoripedagogiken förekommer vanligen montessoripass vilket är ett längre sammanhållande "lektionstillfälle" (2-3 timmar) då eleverna har utrymme för att fördjupa sig i det arbete de så önskar.

observationen utgick jag från mitt syfte samt mina frågeställningar framför att använda ett observationsschema då jag upplevde att det hade kunnat störa anteckningsprocessen (Esaiaasson et al., 2012: 311-312).

Vid intervjuerna använde jag en intervjuguide (se Bilaga 2) för att ha en bra och tydlig disposition enligt Esaiaassons et al., (2012: 264-267) modell på intervjuguide med uppvärmningsfrågor, huvudfrågor samt till sist avslutande frågor. De korta uppvärmningsfrågorna ställdes i syftet att göra montessoriläraren 'varm i kläderna', liksom för att få ta del av relevant information om respondenten. Huvudfrågornas syfte ställdes för att ge respondenten chans att utveckla sina svar vilka följdes upp med spontana uppföljningsfrågor på respondentens svar. De tematiska frågorna ska även ge möjlighet för respondenten att kunna resonera kring frågornas tema, sina svar och generella tankar kring ämnet. För att ge respondenten möjlighet att tillägga och komplettera sina svar i det fall hon upplevt att något inte besvarats under intervjun ställde jag några avslutande frågor liksom Esaiaassons et al., ger exempel på (2012: 267). Det har således varit vitalt för intervjuens kvalitet att respondenten själv valt plats för intervjun för att den intervjuade ska kunna känna sig så bekväm som möjligt. Intervjuerna genomfördes på respondenternas respektive skolor där de föreslog en plats vilken den menade var lämplig för att kunna genomföra intervjun i lugn och ro vilket stärks av Esaiaasson et al., (2012: 268). Vid intervjun användes en dator för ljudupptagning, som en extra resurs för att inte missa någon relevant information utöver mina egna anteckningar. Detta stärks av Esaiaasson et al., som säger: "Även den som använder bandspelare bör föra anteckningar i ett block" (2012: 268).

3.4.1 Utvidgad studie

Utöver datan som samlades in i samband med observationer och intervjuer gjordes även en mindre bistudie för att förtydliga och verifiera mina resultat gällande metoden hjälplista (se 4.1.5 Bistudie).

3.5 Avgränsningar

Arbetet med examensarbetet, studien, har avgränsats inom olika områden för att det skulle kunna bli en färdig uppsats inom tidsramen för arbetet. Det finns således olika begränsningar för ett examensarbete vilket gör det omöjligt att göra en heltäckande studie. Jag har valt att fokusera på fyra lärare för att få en djupare insikt i deras arbete framför att ha fler responderande lärare utan något djup. Därmed går det inte att dra några generella slutsatser eller fullständig kartläggning av observerande tillfällena och respondenternas svar, med anledning av begränsningen till fyra respondenter. Studien är avgränsad till att behandla hur respektive lärares förhållningssätt ser ut i jämförelse med Montessoris grundtankar om montessoripedagogiken samt hur montessorilärarna upplever sin lärarroll vilket studeras genom observationer och intervjuer.

3.6 Reliabilitet

Med reliabilitet menas hur tillförlitligheten är samt hur det har mätts. Enligt Stukát (2011: 133) kan det definieras som slumpens inflytande och dess påverkan på mätningen. Undersökningens tillförlitlighet påverkas även av det antal personer som intervjuats, i detta fall fyra personer vilket kan minska reliabiliteten. Respondenternas svar på intervjufrågorna påverkar i sin tur också tillförlitligheten beroende på hur de har svarat. Det är inte ovanligt att respondenterna ger mindre utförliga svar på grund av de t.ex. tar några svarens delar för givet eller att de glömmer bort själva svaret under intervjun. Yttre störande moment såsom verbala och kroppsliga reaktioner eller påtagligt sorl kan vara bidragande orsak till att respondenten mister sin koncentration.

Man kan således anta att undersökningen haft en större reliabilitet om jag haft möjlighet att inkludera fler lärare av båda kön, då resultaten kunnat generaliseras på en större population. Följaktligen hade fler deltagande lärare i undersökningen kunnat bidra till att uppnå en mer teoretisk mättnad (Esaiaasson et al., 2012: 261).

3.7 Validitet

Stukát (2011: 133) definierar validitet som betydelsen av hur bra ett mätinstrument är för att mäta det man har tänkt mäta i sin undersökning. Vidare diskuteras olika faktorer påverkan för att uppnå god validitet då Stukát (2011: 133) menar att det inte är per automatik som validiteten blir hög när reliabiliteten är hög. I min studie menar jag att validiteten bland annat stärks genom den utvidgade studien (se 4.1.5 Bistudie) vilket i sin tur ökar reliabiliteten. Utöver det har mina metodval bestående av en metodtriangulering varit ett lämpligt val för att få mina frågeställningar besvarade vilket ger studien hög validitet.

3.8 Analys

Efter datainsamlingen under den genomförda observationerna och intervjuerna vilket jag skrev i form av sammandrag under arbetets gång, påbörjades nästa steg med analysarbetet. Jag valde att göra en analys av datan jag insamlat för att finna teman som är meningsfulla och återkommande i studien. Då min metod består i en kvalitativ metod medför det en transkriberingsprocess av datan från observationer och informanter vid den inkomna empirin. För att tydliggöra materialets innehåll skrev jag ut transkriberingen och färgkodade olika kategoriseringar för att separera väsentligheter. På så vis kunde jag se ett mönster i informanternas uttalanden och besvara mina frågeställningar genom de olika kategorierna (Stukát, 2011). För att framhålla och få plats med väsentliga uttalanden från respondenterna har jag använt sammanfattningstekniken *koncentrering*, vilket innebär att man ”pressar samman” långa uttalanden (Esaiasson et al., 2012: 270-271).

Arbetsprocessen under analysarbetet har varit omfattande och jag har bearbetat datans innehåll samtidigt som jag utgått från teori samt tidigare forskning för att se till samband som berör mina nyckelbegrepp för studien. Jag letade således efter eventuella variationer i montessorilärarnas uttalanden vid intervjuerna kring deras arbete och montessoripedagogiken eller eventuella samband kring detta, liksom hur det såg ut i praktiken i deras arbete och förhållningssätt vilket studerades vid observationerna. Därefter har jag granskat empirins relation till teoretisk anknytning. Avslutningsvis för jag en diskussion där jag besvarar mina teorier om montessorilärarnas förhållningssätt i jämförelse med den insamlade empirin.

4. Resultat

I analyskapitlet presenteras resultat samt analys av den insamlade datan jag fått från mina observationer och intervjuer med fyra montessorilärare för min undersökning till uppsatsen. I följande delar i analyskapitlet presenteras lärarnas svar från intervjuer samt observationerna vilka beskriver deras arbete och förhållningssätt under montessoripassen.

För att belysa variationer kring montessorilärarnas förhållningssätt kommer en avslutande sammanfattning där det tydligt redovisas hur många av dem som var överens eller där det fanns motsägelser med olika meningar dem emellan, samt olika agerande.

4.1 Montessoripedagogikens betydelse för montessorilärare under montessoripass

Jag har genom undersökningen samt arbetet med uppsatsen sett att det finns några områden inom montessoripedagogiken vilken är av betydelse för montessorilärarna under arbetspassen. De olika områden vilka jag kommer att förklara närmare om är arbetspass, barnet i centrum, barnens arbetscykel, hjälplista samt ett stycke om en mindre bistudie vilken gjordes för att se om det finns något samband i att hjälplistan är en vanlig metod inom montessoripedagogiken.

4.1.1 Arbetspass

Informanterna vilka består av de fyra verksamma montessorilärarna i min undersökning, beskriver de så kallade arbetspassen som en stor fördel inom montessoripedagogiken. Då montessorilärarna arbetar på olika skolor har de olika namn för passen såsom "Barnens arbetspass", "Fördjupningstid" och "Montessoriarbete" men det har således samma innebörd och alla montessorilärarna är överens om dess betydelse och mening för verksamheten. Montessorilärarna beskriver vid intervjuerna att dessa timmar som varierar mellan 2-3 timmar per förmiddag innebär att eleverna under denna tid får arbeta med deras eget val vilket bidrar till ett lustfyllt lärande. Vidare förklarar dem att det inte förekommer några schemalagda raster under montessoripassen för att det inte ska störa elevernas pågående inlärningsmoment vilket stämmer väl överens med en av Montessoris grundtankar om hur arbetet ska bestå i ett längre sammanhängande arbetspass (Cronquist, 2009: 11). Avbrott i form av raster under inlärningsmoment menar respondenterna kan medföra att ett arbete avbryts vilket i sin tur påverkar elevernas chanser att få känna sig klara med deras arbeten. Synen på pedagogiken vilken ska ge elever chans att utveckla samt tillägna sig kunskaper efter individens behov och intresse framhålls som en självklarhet av alla montessorilärarna. En av montessorilärarna förtydligar detta genom följande beskrivning.

Min viktigaste uppgift under ett arbetspass är att följa barnet framför ett fyrkantigt schema. (Sara)

Montessorilärarna i min undersökning är övertaget positiva till denna form att arbeta på bestående i ett längre arbetspass. Då ett längre arbetspass mer eller mindre utgör ett av de kriterier för pedagogiken kan det ses som en ganska självklar inställning till formen för undervisningen bland montessorilärarna. Skulle de istället utesluta de långa arbetspassen kunde man ifrågasätta om det ens kan kallas för en verksamhet med Montessoripedagogik. Vid intervjuerna får de två montessorilärare vilka tidigare har arbetat med "vanlig" traditionell pedagogik ge exempel på hur de ser på sitt arbete samt formen för undervisningen bestående av de längre arbetspassen.

En av montessorilärarna förklarar följande:

Tack vare montessoripassen kan barn bli uppslukade av sitt arbete och arbeta tills dess att de känner sig färdiga. I den traditionella undervisningen är det inte möjligt då lektioner normalt håller på i 40-60 minuter och avbryts sedan med en rast. (Catrin)

Montessorilärarna förklarar även att montessoripassen, med det fria arbetssättet, gör deras arbete mycket intensivt och tidskrävande. De förklarar att det blir krävande på så vis att alla elever arbetar med olika arbetsuppgifter och ämnen, på olika nivåer, vilket betyder att man som montessorilärare snabbt måste kunna anpassa arbetet efter eleverna och deras utvecklingsnivåer. Alla barn utvecklas således i olika takt vilket kräver att montessoriläraren har uppsikt och är observant inför hennes elever. Detta ska göras samtidigt som läraren observerar, reflekterar och dokumenterar barnens arbete under montessoriarbetspassen. Alla lärarna vittnar om att det krävs att de har en god elevkännedom och samlar allt om barnens nivåer, prestationer och arbete i huvudet under arbetet vid ett montessoripass. En av montessorilärarna uppger det som en möjlig nackdel inom pedagogiken att barnens arbete med de olika ämnen kan vara en problematik för montessorilärare då de ska bemöta barnen. Montessoriläraren menar att det kan vara lättare att skapa sig en uppfattning om barnens utveckling och nivåer i en undervisningsmiljö med traditionell undervisningsform, där man utgår från ett gemensamt arbetsinnehåll med samma arbetsmaterial.

4.1.2 Barnet i centrum

Vid observationstillfällena var det tydligt att montessorilärarnas arbete styrdes av eleverna och deras eget arbete vilket eleverna själva väljer under montessoripassen. Resultaten från intervjuerna visar att samtliga lärare tar upp begreppet "*Barnet i centrum*" och de säger sig arbeta efter detta genom att tillvarata barnens eget intresse och låta dem arbeta fritt under montessoripassen. För att precisera uttrycket och vad de menar med det bad jag dem vidareutveckla deras svar som en följdfråga vid respektive intervju. Montessorilärarna förklarade att begreppet syftar till den arbetskurva Maria Montessori gjorde som kallas "*Barnens arbetscykel*" vilken de observerar och arbetar efter för varje barn. Den respekt som montessorilärarna visar för barnens arbetscykel tyder därmed på att de sätter barnet i centrum. Vidare är det barnet som står i centrum för en av Montessoripedagogikens grundtankar och mål då man syftar till att eleverna ska utveckla självständighet och initiativrikedom (Hedlund, 1995: 8-11).

Barnet i centrum betyder att jag som lärare känner alla mina elever väldigt väl och låter arbetet följas av deras koncentration. För att bevara koncentrationen menade Montessori att man skulle vara en vakthavande ängel. (Catrin)

Montessoriläraren Ulrika visar vid observationstillfället att hon är mycket mån om att eleverna ska få arbeta med ett självvalt arbete som utmanar den nivå barnet befinner sig på, oavsett vilken årskurs barnet egentligen tillhör. Det finns således inga uppgifter under arbetspasset som ämnar att användas endast av exempelvis ettorna eller tvåorna vilket Ulrika understryker under intervjusamtalet är hennes version av att sätta barnet i centrum.

Jag ska utmana barnen efter deras egen nivå och inte efter vilken årskurs de går. (Ulrika)

4.1.3 Barnens arbetscykel

Vid tre av fyra observationstillfällen var jag med från skoldagens start och kunde se hur barnens arbetscyklar så småningom startade när arbetspassen tagit vid. Anledningen till att jag inte var med från skoldagens start vid ett utav observationstillfällena var för att montessoriläraren menade att det var minst störande för barnen om jag kom när deras arbetspass hade startat för att det inte skulle ha negativ påverkan för barnens arbetscykel. Arbetspassen startade med att barnen gick in i klassrummet och hade så kallad "tyst läsning" eller tog fram och arbetade med ett enklare arbete som de kände till sedan tidigare⁵. Montessorilärarna observerade barngruppen och efter en slags

⁵ Tyst läsning innebar att barnen fick ta deras läsebok eller valfri bok och läsa tyst innan arbetspasset startade.

kombination av att ha sett att de flesta av barnen har kommit, samt att klockan visar att det är dags för arbetspasset att ta vid, plingar montessorilärarna i klockan varvid arbetspasset startar⁶. I början av arbetspasset kunde jag se hur barnens arbetscykel startade med förberedelsefasen då det tog olika lång tid innan barnen hittat det arbete de ville börja arbeta med vilket stämmer överens med Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds (2008: 67-68) förklaring av förberedelsefasen. Efter en stund var det flera barn som blev något okoncentrerade och några barn passade på att ta fruktstund.

Vid ett av observationstillfällena kom barnen och frågade montessoriläraren om när de fick ta sin frukt. Vid intervjun förklarar montessoriläraren att de har bestämt ett klockslag när barnen får ta sin frukt, där det inom tre halvtimmesintervaller är fruktstund för varje respektive årskurs vilket står i motsats till den frihet Maria Montessori förordade. Att ha bestämda tider för att äta sin frukt under arbetspassen står i motsats till att barnet ska lämnas i fred för att inte störa dess koncentration och dess egen förmåga att kunna hitta och utveckla sin arbetscykel. När friheten uteblir kan det tolkas som att det har en negativ påverkan för barnets naturliga förberedelse inför sitt kommande arbete vilket i sin tur kan ta sig i uttryck genom att montessoriläraren upplever att barnen har kortare koncentrationscyklar nu för tiden.

När vi samtalar om barnens arbetscykel vid intervjuerna framkommer det att alla montessorilärare är eniga i att dagens barn kan ha svårare att koncentrera sig och får på så vis svårt att hitta sin egen arbetscykel. Tre av montessorilärarna menar att barn generellt sätt har en kortare arbetscykel idag än vad de har upplevt bland barn i barngrupper de undervisat i från tidigare år.

*Barn är mer rastlösa idag eftersom de får mycket mer stimuli än barn fick förr.
(Ulrika)*

Resultaten från observationerna visar att det fortfarande kan existera liknande kurvor på barnens arbetscykel i dagens montessoriklasser, vilket Montessori såg under sin tid vid hennes observationer av barnens arbete vid arbetspass (Montessori 1965: 96-109).

Vid observationerna studerades främst montessorilärarnas arbete och förhållningssätt vilket mer eller mindre styrdes av hjälplistan och barnens arbetscykel eftersom de följer barnens arbete. Dessa resultat pekar mot att om man skulle göra en kurva över montessorilärarnas arbete vid dessa specifika observationstillfällen skulle de vara snarlika den Montessori gjorde vid sina observationer över barnens arbetscykel.

4.1.4 Hjälplista

Vid samtliga fyra observationer under montessoripassen kunde jag urskilja en metod vilken lärarens arbete styrdes efter. Metoden eller arbetssättet kallas ”Hjälplista” vilken är en lista där elever själva kan sätta upp sig i kö för att få hjälp av läraren. Hjälplistan skrivs vanligen på tavlan och elever ställer sig i kön genom att skriva sitt namn, då läraren sedan suddar ut namnet på den elev som har fått hjälp. Det fanns även en annan variant av hjälplista där läraren själv hade utformat ett kösystem i trämaterial bestående av numrerade krokar 1-6, samt träbitar med elevernas namn som kunde hängas upp på köraden. Montessoriläraren som använder sig av hjälplistan i trä förklarar att då hon tidigare använt sig av hjälplista på tavlan kunde hon se hur det ofta blev ett tidskrävande moment för eleverna att skriva sitt namn vilket påverkade deras koncentrationsförmåga negativt. Därmed utformade hon sin egen hjälplista med samma funktion som den som skrivs på tavlan, fast i en annan form som tillmötesgår de behov hon sett hos barnen. Läraren Anneli förklarar att de tidigare

⁶ Det är vanligt förekommande i montessoriverksamheter att det finns en ringklocka vilken används för att få uppmärksamhet då montessoriläraren ska informera om något eller när det till exempel är för hög ljudvolym.

använt sig av hjälplista på tavlan men att de har valt att inte göra det nu under en period med förklaringen att det inte passar deras elevgrupp.

Montessorilärarna är samstämmiga över motivet till användandet av hjälplistan, där dem alla svarar att hjälplistan genererar i att elever inte behöver störa sitt egna eller andra barns koncentration genom att ropa efter läraren eller räcka upp handen.

För att synliggöra en situation med hjälplistan följer härmed en beskrivning från en av de fyra observationerna. När arbetspasset väl har tagit form och barnen startat med sitt arbete landar montessorilärarens blickar flera gånger på hjälplistan för att se när något barn vill ha hjälp. Resultaten kring hjälplistan pekar därmed mot att det har en betydande faktor då den indirekt styr deras arbete.

4.1.5 Bistudie

Eftersom jag såg att metoden med hjälplista var en återkommande metod bland de montessoriverksamheter jag besökte vid min undersökning gjorde det mig nyfiken på om det var en ren tillfällighet att metoden användes av dessa lärare eller om det möjligen fanns något samband. För att undersöka fenomenet med hjälplista lite närmare och se om det fanns något samband med att hjälplista-metoden främst används av montessorilärare verksamma i klasser med montessoripedagogik gjorde jag en mindre undersökning, bistudie. Undersökningen gick till på så sätt att jag frågade lärare vilka arbetar i traditionell undervisningsform utan montessoriinriktning, verksamma i samma årskurser som montessorilärarna i min undersökning, åk. F-2, om vilken metod deras elever använder när de är i behov av hjälp av läraren. Jag tog sedan kontakt med 10 slumpmässigt utvalda lärare från 5 olika kommuner som jag fått kontakt med under min verksamhets förlagda utbildning och ställde frågan via mail. Jag förklarade mycket kort att jag behövde svar på frågan till min examensuppsats med följande frågeställning:

Vilken metod använder dina elever när de behöver hjälp av dig som lärare under lektioner eller arbetspass?

Samtliga 10 lärare svarade att de använder sig av handuppräckning i deras undervisningssituationer. Ingen nämnde något om att de använder metoden med hjälplista. För att kontrollera deras svar ville jag följa upp med en följande följdfråga och bekräfta deras uppgifter.

Känner du till en metod där man använder sig av en "hjelplista" och har du använt dig av den någon gång?

Alla tio lärare svarade att de att de kände till eller hade hört talas om metoden med hjälplista. Två av de tio lärarna svarade att de vid något enstaka fall hade prövat metoden med hjälplista i syfte att det skulle underlätta situationen vid exempelvis ett diagnostillfälle. Men de båda lärarna betonar samtidigt att då de prövade metoden var det med äldre elever i årskurs 3 respektive årskurs 4. En av lärarna som prövat metoden med hjälplista tillägger att hon inte tror att metoden fungerar med yngre elever.

4.2 Lärarrollen i montessoripedagogiken

Ett syfte med min undersökning har varit att granska hur montessorilärare ser på sig själva i rollen som montessorilärare, hur de ser på deras förhållningssätt i arbetet med montessoripedagogiken. Claesson (2008: 132-133) beskriver svårigheten i att undersöka förhållningssättet hos en lärare då lärare inte nödvändigtvis agerar på det sättet de beskriver vid en intervju. För att klargöra innebörden av begreppet förhållningssätt som jag valt att tolka det vid min undersökning är det liksom Claesson menar, det man kan se i klassrummet och det som framkommer vid samtal (2008:

132-133). Så hur ser montessorilärarna själva på lärarrollen i montessoripedagogiken? Montessorilärarna är eniga om och förklarar att förståelsen för pedagogiken och deras lärarroll har blivit tydligare genom åren.

Jag gick en montessorikurs redan under min lärarutbildning på universitetet och fick då en Wow-känsla vilket bidrog till att jag fick ett fortsatt intresse för montessoripedagogiken. (Catrin)

I boken Barnasinn (1987: 244) framkommer Maria Montessoris bild av hur man ska vara som lärare. Montessori menade att en lärare bör vara en blandning av vetenskapsman, betjänt och helgon. Mina informanter småskattar lite när jag tar upp Montessoris exempel på hur en lärare ska vara som en följdfråga till vad lärares förhållningssätt i undervisningen innebär för dem. Montessorilärarna menar att det är en något gammal beskrivning av läraryrket inom montessoripedagogiken, samtidigt som de förklarar att de förstår vad Montessori menade med den. Tre av montessorilärarna menar att de två första kategorierna vetenskapsman och betjänt stämmer mest in på deras syn av lärarrollen.

Jag ser mig som en vetenskapsman när jag "föreläser" om något för mina barn och som en betjänt under arbetspassen när jag hela tiden finns till hand till barnens förfogande. (Ulrika)

I Montessoripedagogiken är det jätteviktigt att jag som lärare ska finnas där, men ändå inte finnas där. Barn ska kunna följa sitt inre lärande och arbeta självständigt vilket underlättas genom montessorimaterialen som är självvridande. Barnen kan lära sig mycket själva utan någon lärare om de har de rätta verktygen. (Catrin)

Vid observationerna kunde jag se att montessorilärarna visade respekt för barnen under arbetspassen då de lämnar utrymme för deras intresse att arbeta och välja arbete själv vilket är en av grundtankarna inom montessoripedagogiken (Signert 2000: 89-102). Jag fick även se exempel på när barnen fick berätta om sina nya kunskaper inför sina klasskamrater likt en redovisning i slutet av arbetspasset vid en samling. På så vis skapas utrymme för barnen att reflektera över sina kunskaper vilket stämmer överens med en av pedagogikens grundtankar (Signert 2000: 45).

4.2.1 Lärarens förmåga att observera

Maria Montessori menade att läraren ska observera det enskilda barnet vilket är återkommande i flera av hennes böcker. Detta tycks vara väl känt bland montessorilärarna då de alla ger uttryck för en medvetenhet om denna metod. Samtliga lärare är dock eniga i att det inte finns något utrymme numera för några "riktiga" observationer så som Maria Montessori förespråkade, där läraren kan sitta (ostört) under ett helt montessoripass och observera ett barn, på grund av tidsbrist och resurser. Men vid mina observationer av montessoripassen och montessorilärarnas förhållningssätt tycker jag mig ändå se en enklare form av observation som montessorilärarna använde sig utav, vilket sker mer eller mindre omedvetet. Den observationsmetod de använde sig av kan vara en anpassad metod där de observerar elevgruppen som helhet och har hjälplistan som ett stöd för att se vilken elev som är i behov av hjälp, framför att endast observera en elev vilket det inte har funnits några resurser till där jag har varit. Montessorilärarna verkade alla ha en mycket god elevkännedom där de har alla elevernas kunskaper i sitt minne och kan på så sätt hjälpa eleverna i sin utveckling vilket de visade under hela observationstillfället.

Vidare framkommer det under intervjusamtalen med montessorilärarna att de har en god reflekterande förmåga över sitt eget arbete vilket faller väl ut med Maria Montessoris meningar om vilka förmågor en montessorilärare bör ha. Vid observationstillfällena kunde jag tydligt se

montessorilärarnas förhållningssätt vilket kan liknas vid Montessoris mening om att montessoriläraren bör vara som en betjänt som observerar barnen och är beredd, och finns alltid till hands när barnet behöver det.

Jag ska följa barnen och se hur jag kan hjälpa dem att utvecklas. (Sara)

Det är mitt arbete att följa barnen. (Ulrika)

Vid observationen av montessoriläraren Catrin gavs det ett mycket tydligt exempel på hur hennes observanta förhållningssätt kan bistå barnen med att presentera nya material efter barnets gradvisa utveckling vid exakt "rätt" tillfälle vilket uppmanas av Montessori (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds 2008: 151). Catrin har just hjälpt ett barn varpå hon ser hur ett annat barn sätter upp sitt namn på hjälplistan för att få hjälp med sitt arbete och barnet går tillbaka till arbetet och väntar. Istället för att skyndsamt gå till barnet för att hjälpa avvaktar hon något då barnet försöker lösa matematiktalet med hjälp av materialet på egen hand, i väntan på läraren. Plötsligt spärrar barnet upp ögonen då det inser att det har löst talet, på egen hand. "Jag klarade det!" säger barnet och skyndar bort till hjälplistan för att ta bort sitt namn.

Jag är aldrig för snabb när jag ska hjälpa ett barn för att inte störa dess koncentration och vara ett hinder i deras lärande. (Catrin)

4.2.2 Lärarens förmåga att locka barnens intresse

Vid observationstillfällena fanns det några exempel på hur montessorilärarna arbetade för att locka barnens intresse. Det visade sig bland annat genom montessorilärarnas egna intressen för montessorimaterialen liksom vid deras eget materialskapande. Vid samtliga observationstillfällen kunde jag se ett blandat utbud av material, med både inköpta samt egentillverkade material vilket kan ha en bidragande effekt för lärarens förmåga att locka barnens intresse liksom Maria Montessori förespråkade om den förberedda miljön.

Två av montessorilärarna visade på ett mycket överensstämmande förhållningssätt gentemot barnen genom sitt sätt att bemöta dem med uppmuntran och beröm (Montessori, 1987). När barnen kom fram till montessorilärarna för att visa något arbete de hade avslutat, bekräftade dem deras arbete med beröm varpå de ställde en inbjudande fråga för att uppmana till utveckling. "Hur kan du fortsätta med ditt arbete härnäst?"

Min uppgift är att uppmuntra och locka dem till ett fortsatt arbete. (Sara)

Med dem andra två montessorilärarna visade det sig inte lika tydligt vid observationerna om hur de arbetar för att locka barnens intresse vilket kan bero på flera olika anledningar då vi har med människor att göra. Det kan helt enkelt vara så att jag inte uppmärksammade ett sådant exempel eller så utspelades det inte något sådant med dessa montessorilärare. Däremot upplevde jag att de hade en medvetenhet kring hur de tänker kring att locka barnen till arbete vilket tydliggjordes under samtalsintervjuerna.

Jag försöker att leda eleverna till ett arbete som jag vet att de behöver arbeta med, för att de ska kunna komma vidare i sin utveckling. Jag lyssnar in och lockar samtidigt som jag försöker skapa en naturlig dialog då jag frågar vad eleven kan göra nästa gång för att bli bättre. På detta sätt tycker jag att eleverna får en chans att utveckla sin inre motivation och sitt inre driv. (Anneli)

4.3 Samband och gemensamma nämnare

Ett tydligt samband som har visat sig genom undersökningen med observationerna och intervjuerna är montessorilärarnas barnsyn. Samtliga fyra montessorilärare pratar om sina elever på ett mycket positivt och glädjefyllt sätt. Montessorilärarna är alla överens om att deras arbete handlar om att följa sina elever, följa barnet, för att det ska kunna ske en utveckling i deras lärande efter barnets egna erfarenheter. Vid intervjuerna har jag kunnat avläsa hur montessorilärarna ser på sina elever och att de har ett likartat förhållningssätt med den gemensamma utgångspunkten och synen att alla barn kan och vill lära sig. Dessa samband och gemensamma nämnare kommer att presenteras lite närmare i följande stycke: 4.4 Sammanfattning.

4.4 Sammanfattning

Syftet med min undersökning var att belysa montessorilärares förhållningssätt under montessoriarbetspass och se om det överensstämmer med Maria Montessoris grundtankar om pedagogiken. Med hjälp av observationer och intervjuer gjordes analysen för att se om det fanns några gemensamma inställningar och synsätt bland montessorilärarna liksom eventuella motsägelser. Sammanfattningen grundar sig på undersökningens resultat och kommer att ges i punktform under varje respektive frågeställning vilka är hämtade från intervjuguiden.

Hur tolkar montessorilärarna lärarens roll i montessoripedagogiken?

Montessorilärarna tycker att:

- Det handlar om lärarens förberedelse av miljön och att observera sina elever.
- Att möta och observera varje barns behov på den nivå de befinner sig på.
- Att som montessorilärare kunna inspirera sina elever till att bli självständiga individer som själva kan söka kunskap.
- Montessorilärare ska stötta och inspirera sina elever så att de kan utvecklas utifrån deras förutsättningar.
- En montessorilärare ska finnas tillsammans med sina elever och inte se sig vara ”över” dem.
- En bra sammanfattning av montessorilärares roll är att man ska följa barnet.

Vad innebär lärares förhållningssätt i undervisningen för montessorilärarna?

Montessorilärarna tycker att:

- Att de ska ge eleverna möjligheter och skapa tillfällen för dem att kunna följa sitt inre lärande.
- Fånga eleverna i deras värld.
- Montessorilärarna förklarar att vara som en handledare för sina elever.

Motsägelser:

- En montessorilärare har bestämt tider för när de får ta sin frukt under arbetspassen vilket kan påverka elevens förmåga att följa sitt inre lärande och hitta sin arbetscykel.

Hur menar montessorilärarna att de arbetar i praktiken med barnen under arbetspassen?

Montessorilärarna tycker att:

- De ser sig själva som en handledare eller mentor med uppgiften att vägleda eleverna för att de själva ska kunna hitta kunskap.
- Hjälpplanen är en central del av arbetspassen och styr den större delen av montessorilärares arbete under dessa pass.

- Montessorilärarnas arbete under elevernas arbetspass består i att observera och endast hjälpa en elev om den uttrycker ett behov av det, för att inte störa i onödan.

Motsägelser:

- En av montessorilärarna använder sig inte av hjälplistan för tillfället då hon menar att metoden inte passar för den barngrupp hon befinner sig nu.

Upplever montessorilärarna att det finns några svårigheter med att arbeta efter Montessoris grundtankar och i så fall vilka?

Montessorilärarna tycker att:

- Det är andra förutsättningar idag jämfört med tiden då pedagogiken uppkom vilket kräver mer av montessorilärare idag än det gjorde då.
- Montessorilärarna betonar vikten av samarbetet mellan skolan och hemmet. Alla fyra montessorilärare menar att det är viktigt med vad de kallar för föräldrautbildning där föräldrar får en inblick i hur pedagogiken fungerar, men de betonar svårigheterna i att verkliggöra dessa på grund av olika anledningar exempelvis tidsbrist och ekonomi.
- Generellt innebär det inga svårigheter att omsätta läroplanen efter montessoripedagogikens grundtankar, då man anpassar för att få det att fungera i praktiken.

Motsägelser:

- En av montessorilärarna menar att det finns svårigheter i hennes verksamhet efter skoltiden då fritidsverksamheten tar vid. Montessoriläraren menar att det är en svårighet i att samsas i samma lokal som fritids med tanke på den förberedda miljön.
- En av montessorilärarna känner att det saknas en "röd tråd" och ett samarbete mellan montessorilärarna i hennes verksamhet vilket påverkar arbetet i den pedagogiska verksamheten. Hon menar att de saknar en "vi-känsla" lärarna emellan och det saknas tillfällen för reflektion kring och om montessoripedagogiken.
- En av montessorilärarna menar att medför ett extra krävande arbete att omsätta montessoripedagogikens grundtankar efter skolverkets gällande läroplan för grundskolan då det är olika utgångspunkter. Men hon tillägger att det går.

Kan montessorilärarna reflektera över sitt förhållningssätt vid barns lärandesituationer och har deras sätt ändrats och i så fall på vilket sätt?

Montessorilärarna tycker att:

- Förståelsen för montessoripedagogiken har blivit allt tydligare och befasts ju längre de har arbetat med pedagogiken vilket montessorilärarna menar hänger samman med att man får en djupare medvetenhet för såväl pedagogiken som för läraryrket i sig.
- Erfarenheten gör att de har blivit bättre på att läsa av varje enskild individs behov.

Hur ser montessorilärarna på dagens lärarutbildning som ska vila på vetenskaplig grund vid jämförelse med montessoripedagogiken och kan de se några exempel på likheter eller skillnader med dagens teorier?

Montessorilärarna tycker att:

- Det finns likheter i det vetenskapliga tänkandet där man förutsätts ta med de senaste forskningsresultaten i sin undersökning vilket montessorilärarna menar är ett liknande sätt

som Maria Montessori använde sig utav då hon formade sin pedagogiska filosofi. En av montessorilärarna tillägger även att hon anser att Montessoris läkarbakgrund har haft påverkan för montessoripedagogikens vetenskapliga innehåll och betydelse.

- Det är viktigt för alla verksamma montessorilärare att följa med i nya forskningsresultat och två av montessorilärarna menar även att det är avgörande för att pedagogiken ska kunna utvecklas framåt.

5. Diskussion

Utifrån mitt syfte och mina frågeställningar har jag haft som mål att synliggöra montessorilärarnas arbete under arbetspass och jämföra det med montessoripedagogikens grundtankar om hur och vilket förhållningssätt montessorilärare bör ha enligt dem. De frågeställningar som jag ville få besvarade med denna undersökning var följande:

- Vilken betydelse har montessoripedagogiken för hur montessorilärare interagerar med elever under montessoriarbetspassen?
- Hur tolkar montessorilärare sin egen roll i montessoripedagogiken?

För att få frågeställningarna besvarade har jag genomfört observationer och intervjuer med fyra montessorilärare. Därmed bestod mitt val av informanter som en förutsättning för att kunna genomföra undersökningen och jag hade således inga större svårigheter i att hitta montessorilärare, då det finns ett relativt stort utbud i mitt närområde. Dock var det inte alla tillfrågade som var intresserade av att delta i undersökningen på grund av olika anledningar. Vidare hade undersökningens resultat möjligen kunnat utökas med ett större antal informanter men det hade å andra sidan blivit ett mer tidskrävande arbete vilket jag inte bedömde var aktuellt som ensam författare till uppsatsen.

Metodtriangulering vilken har utgjort mitt val av metod för undersökningen, bestående av observationer och intervjuer, kan ses som ett lyckat val eftersom frågeställningarna har blivit besvarade. Genom arbetet med min undersökning har jag utvecklas på flera områden, bland annat i intervjuteknik vilken hade kunnat generera i att jag fått ut mer empiri om jag skulle gjort om undersökningen idag.

5.1 Pedagogisk relevans och slutsats

Intervjuerna visade att montessorilärarna identifierade sig med montessoripedagogiken vilket kan ses som en form av en inre drivkraft och motivation. En inre drivkraft hos lärare ger i sin tur en positiv effekt på elevers lärande.

Resultaten från intervjuerna med montessorilärarna har visat att de delar montessoripedagogikens grundtankar vilka har blivit en del av deras personlighet som de identifierar sig själva med. Det kan på så vis ha en positiv mening för den egna individen som lärare vilken möjligen kan känna en självuppfyllande profetia genom att arbeta med en pedagogik vilken omsätter de grundtankar från montessoripedagogiken vilken de själva delar. Den senaste tiden har det kommit flera rapporter vilka visar på att det finns samband mellan lärares engagemang och elevers motivation. En publikation på skolverkets hemsida handlar om lärares motivation som en nyckel till elevernas skolframgång, där de fastslår att elevers motivation ökar om lärare tror på sina elever. Montessorilärarna i undersökningen visade genom deras engagemang för sina elever då de på uppmuntrande och inspirerande sätt visade att de var måna om och hade en tro på sina elevers prestationer, vilket i sin tur hade en positiv påverkan för elevernas motivation. Jenner (2004) beskriver olika aspekter av motivation där den inre motivationen handlar om en drivkraft vilken kommer inifrån den egna individen. I montessoripedagogiken talas det också om en inre drivkraft vilken alla barn har men kräver viss omsorg för att lära känna den, liksom hur den ska följas.

Undersökningen har visat att montessorilärarna har en gemensam barnsyn. De delar Maria Montessoris uppfattning om att alla människor kan lära sig saker om de har de rätta verktygen. Montessorilärarnas inställning till att barnen är betydelsefulla individer kan generera i en positiv bidragande bekräftelse för barnets utveckling av självkänslan. Denna barnsyn var en viktig och revolutionerande grundtanke för montessoripedagogiken vilken lever kvar även idag.

Montessorilärarnas tro på det kompetenta barnet kan hjälpa barnet att utveckla sin egen förmåga att tro på sig själv. Det finns däremot fler pedagogiker med liknande barnsyn men jag upplever att montessorilärarna ser denna syn som en självklarhet och de reflekterar möjligtvis inte något särskilt över detta eftersom det är en av montessoripedagogikens grundprinciper.

Undersökningens resultat ger en inblick i montessorilärarnas subjektiva bild av deras syn på sin lärarroll under arbetet i montessoriverksamheten. Undersökningen är långt ifrån heltäckande då den har begränsats av tid liksom innehållet i antalet observationer samt intervjuer. Utifrån observationerna och intervjuerna har det framkommit att montessorilärarna tolkar sin lärarroll på ett överensstämmande sätt med montessoripedagogiken och dess grundtankar enligt min tolkning. Med en metodkritisk betraktning av undersökningen menar jag att det inte går att fastställa att resultaten gäller i allmänhet, då detta varit en relativt liten undersökning. Dock kan resultaten ge en insyn i hur det ser ut bland ett fåtal verksamma montessorilärare och deras tolkning av lärarrollen inom montessoripedagogiken, vilket i sin tur möjligtvis kan bidra till en ökad reflektion över yrkets profession även bland andra montessorilärare.

Maria Montessoris inflytande med hennes idéer och pedagogik har således haft en stor påverkan på hur utvecklingen av vår barnsyn sett ut historiskt sett fram till idag, över stora delar av världen (Signert, 2000). Möjligen är det på grund av att hennes budskap, att följa barnen, som har gjort ett så starkt intryck att pedagogiken fortfarande är aktuell och omsätts i många verksamheter över hundra år efter att pedagogiken kom till. Kanske är det här som den stora utmaningen ligger i, att få montessoripedagogiken att "överleva", även i vår moderna tid framöver. Det var något vilket även montessorilärarna i undersökningen påtalade angående dagens digitala utveckling där det finns flera frågetecken kring hur det ska utvecklas inom montessoripedagogiken som de menar är ett krävande arbete. Montessorilärare i allmänhet arbetar ofta en hel del med att tolka och omvandla pedagogiken för att den ska bli fungerande i nutidens samhälle (Signert, 2000: 120).

I denna omvandling av pedagogiken bland montessorilärarna har undersökningen visat att det finns samband mellan deras egen kunskapssyn och barnsyn vilket stämmer väl överens med montessoripedagogikens grundtankar. Det kan tyckas vara ett ganska givet val att man söker sig till en pedagogik vid vilken man känner en samhörighet med. Men jag vill understryka att jag inte ser det som en självklarhet idag då kraven från Skolverket gällande lärares utbildning samt behörigheter ser annorlunda ut mot vad det tidigare har gjort. Idag är det krav på att lärare ska ha en lärarutbildning vilken ger lärarlegitimation. Och i dagens lärarutbildning ingår det ingen pedagogisk inriktning vilket betyder att man får läsa om pedagogiska inriktningar vid sidan av, om man har intresse för det. Dem tidigare montessoriutbildningarna där man kunde utbilda sig till montessorilärare genom Folkuniversitetet och KY (kvalificerad yrkesutbildning) finns inte längre. Verksamma montessorilärare med denna utbildning är således inte behöriga enligt Skolverkets regler för lärarlegitimation vilken kräver lärar- eller förskolelärarexamen. Alltså kan det vara en bidragande anledning till varför det i framtiden kan bli färre som söker sig till montessoriutbildningarna då det både blir en fråga om kostnad och tid. På lång sikt skulle det därför kunna vara en fråga om montessoripedagogikens överlevnad.

5.2 Kritik

Montessoripedagogiken har tidigare kritiserats för att vara en "gammalmodig" pedagogik och det jag har sett genom min undersökning är att det fortfarande finns en viss skepsis bland montessorilärare när det gäller informations- och kommunikationsteknik (IKT) i skolsammanhang. Det är en utmaning att få in den nya tekniken och anpassa den till i pedagogiken för att bli en del av undervisningen vilket är ett krav från skolverkets läroplaner. Montessoripedagogiken kom till före datorernas frammarsch vilket utgör en viss oklarhet i frågan om hur pedagogikens grundare, Maria Montessori, skulle ha invändningar mot användningen av dem inom montessoripedagogiken eller

inte. De montessorilärare jag träffat i samband med min studie är övervägande positivt inställda och menar att Maria Montessori troligtvis också hade haft en positiv inställning till IT-användningen inom skolan och undervisningen då hela hennes filosofi utgår från att följa barnet och deras intresse.

Därmed återstår frågan om *hur* montessoripedagogiken ska vidareutvecklas. Då samhället står i ständig förändring och utveckling ser jag det som montessorilärarnas uppgift att i takt med detta också utveckla pedagogiken inom nya områden.

Claesson (2008: 132-133) menar att när man pratar om lärares hållning kan begreppet hållning användas för att synliggöra olika dimensioner vilken lärare använder sig utav. Genom observation menar hon att man kan synliggöra lärares mönster och förgivettaganden vilka kan behöva diskuteras lärare emellan. Baserat på de svar jag fått från montessorilärarna vid intervjusamtalen upplevde jag att samtliga lärare känner en viss osäkerhet kring reflektionen om deras egna förhållningssätt i jämförelse med montessoripedagogiken. En anledning till detta anser jag kan vara att man har ett för litet utbyte av de kollegiala samtalen emellan vilket tre av mina respondenter tar upp vid intervjuerna. Detta står i likhet med det Folkesson (2004) förespråkar om en kontinuerlig reflektion mellan lärare och skolledning för en gemensam utgångspunkt vilket är avgörande för att det ska kunna ske en förändring i lärandet.

Genom intervjuerna med montessorilärarna kunde jag bekräfta det faktum att lärarna ansåg att montessoripedagogiken överensstämmer med deras egen kunskapssyn. Montessorilärarnas kunskapssyn avspeglas genom att de visar ett brinnande och engagerat intresse för sitt yrke och pedagogiska inriktning. Faktum är att montessorilärarna har gjort ett aktivt val när de (vidare)utbildat sig till montessorilärare. Valet med den pedagogiska montessoriinriktningen har blivit en del av deras personlighet vilken de identifierar sig själva med. För att förtydliga detta ser de sig inte som lärare, utan som montessorilärare. Detta kan vara en anledning till varför de har svårt att nämna några nackdelar med montessoripedagogiken då det indirekt skulle upplevas som kritik mot dem själva. Alltså kan det vara en förklaring varför montessorilärare allt som oftast endast väljer att ha en positiv inställning till pedagogiken och förbiser områden de skulle kunna uppleva som eventuella nackdelar och brister inom montessoripedagogiken.

En av montessorilärarna har en form av ett så kallat muntligt avtal med sina elever om när de får ta sin frukt under arbetspasset. Det blir då en bestämd rutin, vilken kan avbryta barnets egen arbetscykel. Det menar jag står i motsats till det fria arbetspass som ska styras utav barnets egen vilja och intresse enligt Montessori, vilket är en förutsättning för att barnet ska kunna skapa och hitta sin egen arbetscykel. Detta fruktavtal skulle även kunna vara en bidragande orsak till det montessoriläraren själv påpekar, att barnen har kortare arbetscyklar nu för tiden. Med fasta tider för när man får äta frukt kan det fränta barnens fokus på arbetet vilket har en negativ påverkan för barnens arbetscykel. En annan orsak till varför barn numera har kortare arbetscyklar kan ha samband med Liedmans resonemang om att vi genom ett överflöde av input riskerar att bli avtrubbade. Faktum är att i det informationssamhälle vi lever i idag, översköljs vi av åskådlighet genom tidningar, böcker, reklampelare, radio, tv, datorer och surfplattor. Det kan möjligen ha ett samband med det montessorilärarna vittnar om, att barn har för mycket stimuli idag och det genererar i en negativ påverkan på så vis att barnen får svårare att finna intresse i arbeten och koncentrera sig (Liedman, 2002).

Vidare är min uppfattning att de flesta montessorilärare ser sig arbeta ur ett sociokulturellt perspektiv samtidigt som montessoripedagogiken generellt ofta antas stå närmast det kognitiva perspektivet, som har individens eget lärande i fokus. Kritiken jag vill framföra med detta är att tre av montessorilärarna verkade dåligt insatta i lärandeteorier vilket kan ses som en nackdel för dem

och deras kännedom om pedagogikens tillhörighet. Därmed kan vetenskapen om det värdefulla i att interagera med andra människor och lära av varandra förbises av montessorilärarna som ännu inte reflekterat över det sociokulturella perspektivet tillsammans med sina kollegor. Återigen har Folkessons (2004) mening om vikten av kontinuerlig reflektion lärare emellan en stor betydelse. Däremot verkar alla montessorilärarna positivt inställda till det kollegiala samarbetet vilket kan vara ett steg i rätt riktning för att det ska kunna ske en bestående förändring.

5.3 Förslag till fortsatt forskning samt avslutande ord

I min studie har jag fokuserat på att ta reda på lärares förhållningssätt i arbetet under montessoripass. Resultaten grundar sig på lärarnas svar vilket ger ett vuxenperspektiv. En fortsatt forskning för att tillvarata elev- eller barnperspektivet kring lärares förhållningssätt skulle kunna vara intressant att studera. Det hade även varit intressant med en internationell jämförelse för att se hur montessorilärare förhåller sig till montessoripedagogiken i andra länder och om det är jämförbart med eller finns likheter på andra montessoriskolor i Sverige. Montessorilärarna i undersökningen var överens om barnens arbetscyklar är kortare bland barn idag än det tidigare har varit. Detta hade också kunnat vara ett intressant område att studera och ta reda på vilka faktorer som faktiskt ligger bakom och påverkar dagens situation.

Som tidigare nämnt har viss kritik kommit vad gäller IKT och det hade därmed varit intressant att utforska hur IKT kan utgöra en naturlig del av lärandemiljön vilket utgör en central del inom montessoripedagogiken.

Sammanfattningsvis menar jag att det är avgörande för såväl den egna läraren som för dennes undervisning och elever att man känner en motivation i sitt yrke. Montessorilärarna i min undersökning har alla gjort ett aktivt val då de studerat montessoripedagogiken vilket visar på att de har en drivkraft och intresse för yrket som montessorilärare. Under hela min skoltid, liksom på lärarutbildningen har jag sett exempel på lärare vilka visar mer eller mindre passion för sitt yrke vilket i sin tur har haft påverkan för min och övriga elever/studenters motivation till att prestera. Som elev/student känner man ofta en större vilja i att göra bra ifrån sig om man har en lärare som engagerat visar omsorg och intresse för sin undervisning och dem egna individerna (eleverna). När barn får erfara att dem blir bemötta som kompetenta individer av betydelse tenderar montessorilärares tro att bli en självuppfyllande profetia. Hur lärare bemöter sina elever återverkar således på samhället på sikt. Vidare är det betydelsefullt med en lärare som visar att den tror på individen och dess prestationer. Kanske var det just det Maria Montessori såg redan på sin tid, då hon observerade barn och formade yttrycket *Tron på det kompetenta barnet*.

Därmed har lärarens inlevelse i sitt yrke en positiv betydelse både för sig själv och sitt eget förverkligande liksom för sina elever och deras nutida (och i viss mån framtida) prestationer. Därför vill jag avsluta denna uppsats med samma citat som på uppsatsens titel då jag tycker att det är en bra och sammanfattande mening om montessorilärarens arbete, *Det är mitt arbete att följa barnen*.

6. Referenser och referenslista

Litteratur

- Arfwedson, B. Gerd. (1998). *Undervisningens teorier och praktiker*. Stockholm: HLS Förlag
- Carlgren, I., Marton, F. (2007). *Lärare av imorgon*. Stockholm: Lärarförbundets förlag
- Claesson, Silwa. (2008). *Lärares hållning*. Lund: Studentlitteratur
- Cronquist, Bodil. (2009). *Språket 1*. Malmö: Gleerups Utbildning AB
- Esaiasson, P. Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. (4. uppl.) Stockholm: Norstedts juridik
- Folkesson, L, Lendahls Rosendahl, B, Längsjö L & Rönnerman K. (2004). *Perspektiv på skolutveckling*. Lund: Studentlitteratur
- Hedlund, Nina. (1995). *Följ barnet!* Ängelholm: Tryckaren
- Jenner, Håkan. (2004). *Motivation och motivationsarbete: i skola och behandling*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling
- Liedman, S-E. (2002). *Ett oändligt äventyr. Om människans kunskaper*. Stockholm: Bonnier
- Montessori, Maria. (1976). *Barndomens gåta*. Malmö: Aldus
- Montessori, Maria. (1987). *Barnasinnnet*. Solna: MacBook
- Montessori, Maria. (1998). *Upptäck barnet!* Jönköping: SEMINARIUM
- Montessori, Maria. (1965). *Spontaneous activity in education*. New York: Schocken books
- Signert, Kerstin. (2000). *Maria Montessori – Anteckningar ur ett liv*. Lund: Studentlitteratur
- Skjöld Wennerström, Kristin & Bröderman Smeds, Mari. (2008). *Montessoripedagogik i förskola och skola*. Borås: Centraltryckeriet
- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklass och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket
- Stukát, Staffan. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
- Strömqvist, Siv. (2005). *Uppsatshandboken*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB
- Vetenskapliga rådet. (2002). *Forskningsetiska principer: inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Internet

Montessoriförbundet, (2015), Villkor för auktorisation 2015-2016, <http://montessoriforbundet.se/vllkor-for-auktorisation/> [Hämtat: 2015-05-12]

Skolverket, (2015), Didaktik - vad, hur och varför, <http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/didaktik> [Hämtat: 2015-05-15]

Skolverket, (2015), Lärares kännedom om egna lärarstilar kan öka motivationen, <http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/didaktik/undervisning/larares-kannedom-om-egna-larstilar-kan-oka-motivationen-1.227712> [Hämtat: 2015-05-15]

Skolverket, (2015), Motivation en viktig nyckel till elevers skolframgång, <http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/didaktik/relationer-larande/motivation-en-viktig-nyckel-till-elevers-skolframgang-1.230660> [Hämtat: 2015-05-15]

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Medgivande för deltagande i undersökning inom ramen för examensarbete LAU390, Vt-15.

Hej!

Mitt namn är Kristina Mellqvist och jag skriver examensuppsats inom Lärarprogrammet vid Göteborgs Universitet. Jag kommer att genomföra en undersökning bestående av observationer och intervjuer med verksamma montessorilärare.

Fokus är att genom observationer följa lärare i arbetet och deras interagerande med elever under montessoripass. Därefter kommer en uppföljande intervju att ske för att få en bredare insikt i hur lärare tänker kring deras förhållningssätt.

Materialet som samlas in kommer att sammanställas och användas i undersökningens syfte och du kan under pågående undersökning välja att avbryta undersökningen.

Dokumentationen i form av ljud-/videoinspelning kommer endast att användas för datainsamling. All dokumentation kommer att avidentifieras och dokumentationen används enbart i undersökningens syfte.

Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning.

Ditt deltagande i undersökningen är helt frivilligt. Du kan när som helst avbryta ditt deltagande utan närmare motivering.

Undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats vid Göteborgs Universitet.

Datum: _____

Underskrift: _____

Namnförtydligande: _____

Tack för din medverkan!
Med vänliga hälsningar,
Kristina Mellqvist

Intervjuguide

Före intervju

Presentera mig själv.

Presentera undersökningen för läraren.

Förklara vad som gäller angående anonymitet och be läraren skriva på medgivande för undersökningen.

Uppvärmningsfrågor

Vilken/vilka årskurs undervisar du i?

Vilken/vilka utbildning har du?

Vilket år tog du lärarexamen?

Vilken montessoriutbildning har du och hur lång vad den?

Hur länge har du arbetat som lärare?

Huvudfrågor

Hur tolkar du lärarens roll i Montessoripedagogiken?

1. Vad innebär en montessorilärares förhållningssätt i undervisningen för dig?
2. Kan du beskriva din tolkning av arbetspassen och vad det enligt dig har för betydelse för ditt arbete?
3. Kan du ge några exempel på hur du arbetar och interagerar med elever under montessoripassen?
4. Upplever du att det finns några svårigheter med att arbeta efter Montessoris grundtankar och i så fall vilka?
5. Kan du reflektera och ge exempel på hur du förhåller dig i barns lärande? Har ditt sätt ändrats och i så fall hur?
6. Om du tänker på dagens lärarutbildning som ska vila på vetenskaplig grund och jämför det med montessoripedagogiken som är över 100 år, kan du ge några exempel på likheter eller skillnader med dagens teorier?

Avslutande frågor

Detta var de frågor jag hade tänkt ställa till dig.

Upplever du att det är någon fråga som saknas eller något du vill tillägga?

Upplever du att det finns något problem i montessoriverksamheten som anknyter till de frågor jag har ställt?

SAMMANFATTNING AV VILLKOR FÖR AUKTORISATION 2015-2016

(hämtat 2015-05-12, från svenska Montessoriförbundets hemsida <http://montessoriforbundet.se/villkor-for-auktorisation/>)

Under 2015-2016 gäller följande kriterier för auktorisation:

- Montessoriutbildad personal.
- Undervisningen skall vara åldersintegrerad.
- Det fria valet tillämpas.
- Förberedd miljö.
- 3 timmars arbetspass.
- Skriftligt förda elevkort.
- Individuella arbetsplaner.

UNDERVISNINGEN SKALL VARA ÅLDERSINTEGRERAD.

Det skall vara minst två åldersgrupper i samma grupp eller klass. Gäller även sexårsverksamhet.

MONTESSORIUTBILDAD PERSONAL.

I grundskolan skall minst 2/3 av den pedagogiska personalen ha montessoriutbildning som omfattar den åldersgrupp där undervisningen sker, alternativt genomgått NAMEX, för aktuell åldersgrupp. I grundskolan förutsätts lärarens pedagogiska grundutbildning motsvara gängse krav inom kommunala skolan.

OBS! NAMEX gäller endast montessoriutbildningen. Med pedagogisk personal avses summan av tjänster omräknad till heltid av de som arbetar inom teoretiska ämnen i barn/elevgruppen.

De som startat sina studier efter den 30 juni 2005, måste avlägga NAMEX för att utbildningen skall tillgodoräknas vid auktorisationen.

DET FRIA VALET TILLÄMPAS.

Med det fria valet menas att barnet själv efter intresse och i samråd med läraren väljer arbetsområde, arbetsformer, arbetsplats och tid för arbete.

FÖRBEREDD MILJÖ

Förberedd miljö, utrustad med montessorimaterial.

Miljön skall vara förberedd för både barn och vuxna samt vara tilltalande och locka barn till arbete. Varje barn skall kunna finna material, som är utvecklande och stimulerande.

3 TIMMARS ARBETSPASS

Barn kan arbeta uppmärksamt olika lång tid och vid olika tider. De har olika arbetscykler. Arbetspass på 3 timmar ger alla barn mellan 3 – 12 år möjlighet att arbeta efter sin egen arbetscykel. Endast för 0-3 år kan något kortare arbetspass, 2-3 timmar, accepteras.

SKRIFTLIGT FÖRDA ELEVKORT - I FÖRSKOLAN

Läraren skall kontinuerligt föra in uppgifter om barnets arbete, kunskaper och färdigheter på elevkort. Elevkorten används vid planering av elevens arbete samt vid utvecklingssamtal.

INDIVIDUELLA ARBETSPLANER - I GRUNDSKOLAN.

Individualiserad undervisning fordrar individuella arbetsplaner. Barnet tränas tidigt att ta ansvar för sin inläring. Inom ramen för kursplanerna kan de välja tillsammans med läraren vad, när och på vilket sätt de skall arbeta med olika moment.

VAD SÖKER MAN FÖR?

Den årliga ansökan för auktorisation kan göras för hel eller del av förskola eller skola som finns på samma postadress.

VAD SKALL BIFOGAS?

Till varje ansökan skall undertecknad blankett om uppfyllda kriterier samt förteckning över lärarna och deras meriter bifogas. Verksamhet med flera åldersgrupper, t ex 0 – 3 år eller 3 – 6 år, skall skicka in dessa blanketter för respektive åldersgrupp.

För nyutexaminerad personal bifogas examensbevis. Har skolan nyanställt personal efter senast godkända auktorisation, måste de nyanställdas diplom eller utbildningsbevis insändas tillsammans med ansökan.

OBS! Av bifogat diplom och utbildningsbevis skall framgå vilken åldersgrupp utbildningen och därmed behörigheten omfattar.

Intyg, utfärdat av utbildningsanordnaren, för personal som genomgått examination på avslutade kurser kan ersätta diplom eller utbildningsbevis som ännu inte erhållits vid ansökningstillfället. Diplom måste emellertid inkomma före november månads utgång för att få tillgodoräknas vid årets auktorisation.

VAD KOSTAR DET?

Avgiften är 475 kr per auktorisation för medlemmar i Svenska Montessoriförbundet och 1 475 kr per auktorisationsansökan för skolor som inte har en förening ansluten till förbundet.

Avgiften skall vara insatt på förbundets Plusgiro 436 80 45 – 3, eller Bankgiro 877-3327 senast den 15 september.

OBS! Endast betalda ansökningar behandlas.

NÄR SKER AUKTORISATIONEN?

Ansökningarna behandlas under september/oktober månad. Auktorisationscertifikat eller besked om avslag skickas ut till respektive skolor under oktober/november månad. Auktorisationen gäller sedan läsåret 2015/2016.

När villkoren för en given auktorisationen i väsentlig del inte längre är uppfyllda åligger det verksamhetsansvarig att utan anmodan återsända diplom till utställaren, Svenska Montessoriförbundet Förbundet.

MONTESSORIPEDAGOGER

Begreppet montessorilärare har ersatts med en titel som tydligt markerar utbildning:

montessoriförskollärare

montessorigrundskollärare

montessorifritidspedagog

montessoribarnskötare m fl